

Leto XXVIII.

Številka 4. in 5.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“.

1912.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Rudolf pl. Andrejka</i> : Plačevanje in vračilo oskrbnih stroškov za posle	97
2. <i>Dr. M. vitez Grasselli</i> : Četrty slučaj obligatorne uvodne preiskave	107
3. <i>Dr. Metod Dolenc</i> : Avstrijski načrt zakona za varstvo stavbenih terjatev. (Dalje prihodnjič.)	113
4. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Pravni pripomočki intervenientov, ki so sosporniki (§ 14 in 20 c. pr. r.) učinkujejo za vse. — Formelnemu predpisu §-a 579 o. d. z. je ustrezno le tedaj, ako se priča poslednje volje podpiše vsaj s pristavkom „priča“; pristavek „zapisnikar“ ne zadostuje in je taka poslednja volja po §-u 601 o. d. z. neveljavna. — Derogatorna klavzula (§ 716 o. d. z.) težko ali sploh neizvedljive vsebine ne ustanavlja nepreklicne, torej neveljavne poslednje volje, ker je klavzulo samo možno preklicati, poslednjo voljo samo pa uničiti (§§ 716 in 717 o. d. z.). — Interpretacija § 565 o. d. z.	125
b) Utesnitev služnostne pravice (§ 484 o. d. z.) — k uporabi §-a 1500 o. d. z.	140
c) To, da stranka izvanredno prizna zastopniške stroške, ne ovira sodne odmere stroškov	145
d) Če je oče imetje svoje nedoletne hčere porabil za nevestino opremo brez poprejšnjega sodnega dovoljenja, je vprašanje o upravičenosti te porabe rešiti pravnim potom. (§-i 2 št. 7, 18 in 216, 208 št. 5 ces. patenta z dne 9. avgusta 1854 št. 208 drž. zak., §§ 233, 1224 o. d. z.)	147

Slovenski Pravniki.

Leto XXVIII.

V Ljubljani, 15. maja 1912.

Štev. 4. in 5.

Plačevanje in vračilo oskrbnih stroškov za posle.

Spisal dr. Rudolf plem. Andrejka, c. kr. okrajni komisar.

Med zakone, ki so vzlic velikemu razvoju in spremembi naših tehničnih, ekonomskih in socialnih razmer ostali še vedno nespremenjeni, spadajo poselski redi skoraj vseh avstrijskih dežel. Izdali so se vsi odredbenim potom pred pol stoletjem in kažejo seveda tudi naziranje onih časov, ki se včasih kaj čudno poda, kadar stopijo v dotiko in včasih tudi v nasprotje z nazori moderne dobe. Novejše poselske rede imajo le Moravska (iz l. 1886), Štajerska (iz leta 1895) in pa državno stolno mesto Dunaj (zakon z dne 28. oktobra 1911, dež. zak. št. 118, odnosno št. 124 in 125.)¹⁾

Za Kranjsko in Primorsko veljajo še vedno stari ukazi izza absolutistične dobe: za Kranjsko ukaz deželne vlade z dne 18. marca 1858, št. 24.166 v dež. zak. št. 6 (II. del), s kojim se je izdal »Provizorni red za posle na deželi«, ter ukaz deželne vlade z dne 25. novembra 1859, dež. zak. št. 21 II, s kojim se je razglasil »provizorni poselski« red za deželno stolno mesto Ljubljano.

Za Primorsko izvzemši mesto Trst velja razglas namestništva v Trstu z dne 10. julija 1857, dež. zak. II. št. 7; Trst pa sploh nima poselskega reda.

Izmed onih določil teh poselskih redov, ki so v pravnem oziru važna, hočem se danes baviti edinole z onimi, ki ustanavljajo natančnejše gospodarjevo dolžnost, skrbeti za posla, ako ta oboli. Za podlago mi bo pri tem kranjski poselski red za deželo. Posebnosti poselskega reda za mesto Ljubljano hočem, kjer bo treba, posebe omeniti.

Kadar posel oboli, pridejo v poštev §§ 21 do 23 kranjskega poselskega reda, ki jih hočem tu navesti po besedilu iz l. 1858; pri

¹⁾ Ta zakon se ozira kot prvi svoje vrste na moderni socijalni razvoj poselskega razmerja in upošteva tudi prvi dosedanje judikature; ni torej dvoma, da bode služil mnogim novelam poselskih redov za vzgled.

tem sem le toliko premenil, kolikor se z današnjo terminologijo in sintakso ni zlagalo; v to se smatram za upravičenega, ker je pri tem zakonu avtentično le nemško besedilo.¹⁾

Besedilo §-ov 21—23 se glasi:

§ 21. Kadar posel zboli, ima gospodar za njegovo postrežbo in za zdravje skrbeti in sme stroške za to le tedaj od mezde odbiti, kadar je posel po svoji nemarnosti zbolel.

Kadar trpi bolezen čez štiri tedne, je s poslom, ko ta čas preteče in če je bil iz službe odpuščen (§ 28 pod 11) ter nima premoženja, tako ravnati, kakor s kakim drugim ubožcem, ki nima nikake službe; zaradi tega pa je treba to pravočasno županu naznaniti.

§ 22. Kadar se da dokazati, da je posel po gospodarjevi krivdi zbolel, mora gospodar ne glede na pravico, katero ima posel do odškodnine, izključno za hrano in zdravljenje skrbeti in se ne sme mezda nikdar prikratiti.

§ 23. Gospodar lahko bolnika v lastni hiši obdrži, ali pa ga tudi odda v javen zavod (bolnišnico), ali kam drugam, če je to mogoče brez nevarnosti za bolnika.

Ta določila so torej podlaga za rešitev onih sporov, ki nastanejo čestokrat, kadar gospodarji ne marajo plačevati stroškov bolniške oskrbe svojega posla.

Tipičen slučaj je ta-le: Posel oboli. Gospodar se zanj ne briga, ali ga pa odpusti, tako da mora posel v bolnišnico iti zdravja iskat. Bolnišnica zahteva, naj ji gospodar povrne stroške za 4 tedne (Ljubljana 14 dni). Gospodar se pa brani.

O takem sporu ima odločevati politično oblastvo I. stopinje. Kompetenca teh oblastev ni v posebnih propisih izrecno določena, ampak izhaja iz značaja, ki ga imajo zahtevki javnih bolnišnic kot zahtevki javnih dobrodelnih naprav, izvršujočih posle javne uprave. Ti zahtevki imajo značaj pravih pristojbinskih tarif, torej javnopravnih zahtevkov, o kojih razsojati je stvar upravnih oblastev. (§ 22 ministrske naredbe z dne 19. januarja 1853, drž. zak. št. 10, odnosno zakona z dne 19. maja 1868, drž. zak. št. 44, § 3 cesarske naredbe z dne 20. aprila 1854, drž. zak. št. 96.)²⁾

¹⁾ Avtentično je slovensko besedilo pri zakonih in naredbah, razglašanih v deželnem zakoniku za kranjsko še le od l. 1870 naprej.

²⁾ Upravno sodišče 23. junija 1886, št. 1803, Budw. 8125; 6. maja 1898, št. 2415, Budw. 11692; 14. junija 1907, št. 5584, Budw. 5262 A.

I. Pojem posla.

Predno preidemo v podrobno raziskavanje tu navedenih določb, hočemo opredeliti pojem »posla«, ker je v mnogih slučajih ravno ta pojem sporen in ker ima javnost, v primeri s sedanjo judikaturu vrhovnih sodišč o tem pojmu popolnoma drugačne nazore.

Kranjski poselski red nima stalne definicije o poslu,¹⁾ toda iz posameznih določb je mogoče dognati vsaj označilne znake poselskega razmerja.

Večkrat se poudarja, da je tako razmerje dano, če se je sklenila poselska, odnosno službena pogodba in če se je udinjena oseba policijsko zglasila. Tega pa ni treba, kakor je upravno sodišče izrecno razsodilo.²⁾ Nasprotno, smatra se, da je službeno razmerje že tedaj zadano, kadar je bil posel brez pogodbe tudi le za poskušnjo udinjen, ker med poskušnjo so pravna razmerja med gospodarjem in poslom, kakor tudi medsebojne pravice in dolžnosti iste, kakor potem, če se sklene stalno službeno razmerje.³⁾ Tudi se ne zahteva, da se pri udinjenju posla obojestranska volja izrecno izjavi, marveč zadostujejo že konkludentna dejanja. (§ 863 obč. drž. zak.)

Pač pa je zahtevati, da je posel polnoleten; če pa je mladoleten, treba, da v to privoliijo kompetentni činitelji, torej oče, odnosno varuh, ali varstveno sodišče. Tudi bo moral imeti posel gotovo zmožnost za dejanje, tako da n. pr. bedaste ali norčave osebe ne bi mogle stopiti v poselsko razmerje.

Nadalje označujejo poselsko razmerje naslednje okolnosti:⁴⁾

1. Vsebina poslovih opravkov. Ti opravitki obsegajo vsa ona dela, ki so na dotični domačiji ali kmetiji navadna in se ondi običajno izvršujejo. Ta dela pa so taka, da mora posel, ako jih hoče pravilno izvrševati, redno stanovati v hiši, oziroma na domačiji gospodarjevi, kar pa ni tako tolmačiti, da bi moral posel živeti in stanovati z ostalo družino gospodarjevo skupaj.

¹⁾ Upravno sodišče 6. decembra 1991, št. 9172, B. 683 A.

²⁾ Upravno sodišče 14. decembra 1898, št. 6934, B. 13271.

³⁾ Pač pa že navedeni novi družinski red („Gesindeordnung“) za Dunaj (glej § 1.)

⁴⁾ Glej Upravno sodišče 1. maja 1907, št. 4047, Budw. 5162; 14. januarja 1910, št. 343, Budw. 7157 A.

2. Posel ima torej vedno stanovanje v hiši ali na domačiji gospodarjevi, in sicer praviloma prosto stanovanje.

Navadno dobiva posel sicer tudi prosto hrano in tudi posebno obleko, a to ni zakonit znak poselskega razmerja; to se razvidi iz §-a 20 poselskega reda, ki veli: »Hrana mora, kjer jo posli dobivajo, biti zdrava in taka, da kaj zaleže. Prepovedano je, pogoditi se, kakšna bodi hrana in koliko naj je bode. Oblačila in perilo morajo, če so bila izgovorjena, biti poslom primerna.« Iz teh določil izhaja, da je hrana in obleka prepuščena prosti pogoditvi in da se ju tudi lahko izloči, ne da bi vsled tega udinjena oseba prenehala biti v poselskem razmerju.

3. Redno bivanje v hiši, oziroma na domačiji gospodarjevi (če tudi ne v družini), pa ima to posledico, da mora biti posel v gotovem oziru podrejen domačemu redu dotičnega stanovanja, hiše ali domačije; to je razvidno iz §-a 17 poselskega reda, ki pravi, da postane posel z vstopom v službo »član družine« in da je podvržen »posebnemu nadzorstvu gospodarjevemu«. Ta oblast sega jako močno v zasebno življenje poslovo, ter je močnejša od oblasti navadnega delodajalca, da, celo močnejša od oblasti mojstra nad vajencem in to tudi pri odraslih osebah. To vplivanje na zasebno življenje poslovo, je po mojem mnenju, eden najznamenitejših znakov, ako se skuša ločiti poselsko razmerje od razmerja navadnega dninarja. Zato n. pr. postrežnice ni prištevati poslom.

4. Od dninarja se razločuje posel tudi po službeni dobi, za katero se ga udinja in izplačuje. Ta čas obsega vedno daljša razdobja, redkokdaj tedne, češče mesece ali leta. V tem oziru ustanavlja § 9 službeni čas kmetijskim poslom za eno leto (od Božiča do Božiča),¹⁾ drugim poslom pa za četrto leta ali »ene kvatre«. To dobo se v zmislu §-a 2 poselskega reda tudi lahko drugače določi, kakor se tudi službena pogodba po §-u 24 l. c. po medsebojnem dogovoru lahko vsak čas razveže. Taki posebni dogovori pa se morajo pisмено ugotoviti, ali pa pred županom skleniti, sicer ne veljajo. Ker se pa to pri poslih, posebno na deželi, skoraj nikdar ne zgodi, velja zgoraj označeno načelo, da je eden bistvenih znakov poselskega razmerja daljša službena doba. A to poselsko

¹⁾ To se pa v praksi ne drži, češče se sklepa od sv. Jurja do sv. Jurja, kar je tudi pametneje, ker se šele ob tem času pravo delo prične, dočim se dobiva za Božič primerna darila.

razmerje velja samo pod pogojem, da je delovni čas med službeno dobo izključno le gospodarju na razpolago, in da mora torej gospodar poslu, kadar hoče ta pri drugih osebah izvršiti delo, to izrecno dovoliti, in sicer le od slučaja do slučaja.¹⁾

5. Slednjič se razlikuje posel tudi po velikosti svoje plače od navadnega dninarja.²⁾ Plača poslova je, ako se jo preračuni na dan, vedno mnogo manjša, kakor dninarjeva: naravno, saj je pri poslovi plači vračunjeno stanovanje, čestokrat tudi hrana in obleka, kar se dninarju ne daje, vrhutega je dninar primoran, zahtevati več, ker ne uživa onih dobrot, ki jih nudi stalna služba, marveč danes ne ve, bode-li jutri imel kaj zaslužka ali ne.

6. Kar se slednjič tiče poselske knjižice, sicer ni dokaz, da gre tam, kjer se je izdala, vedno za poselsko razmerje, ker so določbe §-a 33 posel. reda bile izdane zgolj iz policijskih ozirov, vendarle pa jo je smatrati, zlasti kadar se je shranila pri županstvu, za važen znak, da so imele stranke res namen, skleniti poselsko razmerje.

II. Obolenje posla.

Poselski red nam ne da nobene definicije za ta pojem. Radi tega smo primorani, dognati ga iz razsodbe upravnega sodišča. Po teh je smatrati posla za bolnega tedaj, če se mu je zdravje tako pokazilo, da je po pravih medicinske vede potreben zdravniške pomoči in primoran jo poiskati.³⁾ Tudi mora obolenje biti tako težko, da posel s težavo svoja dela izvršuje. Popolna nezmožnost za delo se ne zahteva. Nasprotno pa se ne smatra za obolenje one bolehavosti, ki posla ne obtežuje pri delu in ki ne zahteva nujno zdravniške oskrbe in pomoči.⁴⁾

Iz teh okoliščin se razvidi, da je pojem »obolenja« v zmislu §-a 21 poselskega reda različen od pojma »bolezni« po §-u 6 zakona o bolniškem zavarovanju delavcev (30. marca 1888, drž. zak. št. 33), kjer se potreba, oziroma nujnost zdravniške oskrbe tu strožje tolmači.⁵⁾

¹⁾ Upravno sodišče 12. decembra 1910, št. 3719, B. 7355 A.

²⁾ Glej Upravno sodišče 3. decembra 1897, št. 6229, B. 11213.

³⁾ Upravno sodišče 12. oktobra 1906, št. 10690, Budw. 4675 A.

⁴⁾ Upravno sodišče 1. junija 1908, št. 8986/07, Budw. 516022 A; in Upr. sodišče 7. maja 1903, št. 4222, Budw. 1691 A.

⁵⁾ Upravno sodišče 10. januarja 1906, št. 368, Budw. 4079 A.

V zmislu gorenjih izvajanj bi se torej navadno ne moglo označiti za obolenje bolezni, kakor: nevrastenija, nekomPLICIRANA kila, lahki slučaji slaboumnosti, histerija, bledica i. t. d.

Sploh bolezni niso: takozvane lepotične napake (materna znamenja, bradavice, rdeči obraz, nos), sploh vse, v obseg kosmetike spadajoče operacije in zdravljenja, dalje nenormalnosti v človeškem telesu n. pr. skrivljenje prsta, bule, škilenje, kratkovidnost, težak posluh, ploskonožnost i. t. d. Če se torej posel odloči za odstranitev takih napak, ki ga niso hudo ovirale pri delu, naj se jim že prizna značaj bolehavosti ali ne, se gospodarja navadno ne bode moglo prisiliti, da poplača stroške za tako lečenje, ker teh primerov ni smatrati za »obolenje« v zmislu poselskega reda.

Nasprotno pa je med »obolenja« šteti duševna obolenja (melanholijo, manijo, paralizo i. t. d.), ker zakon ne dela nobenega razločka med duševnim in telesnim obolenjem (morda zato, ker je blaznike že uradoma iz javnovarstvenih razlogov oddati v blaznice.)

Glede kroničnih bolezni velja v praksi pravilo, da jih tako dolgo ni smatrati za »obolenje«, dokler je posel v stanu, izvrševati svoja dela brez nevarnosti za svoje zdravje. Seveda pa mora biti obolenje tako, da ga lahko gospodar spozna. Nihče, tudi ne gospodar, ne more skrbeti za bolezen, ki se mu ne javlja na zunaj. Zakon mu torej tudi ne more nalagati dolžnosti, da skrbi za tako bolezen, ki je ne more spoznati, ampak da skrbi le za slučaj in za dobo, ko pride taka bolezen na dan, da jo je lahko spoznati in torej tudi lečiti. Za početek in pojav obolenja v zmislu poselskega reda torej ni odločilen čas notranje patološke premembe v človeškem telesu, ampak le čas, ko se da bolezen zunaj spoznati in s tem omogočiti zdravniško pomoč.¹⁾

Med ugovore, s katerimi pridejo gospodarji skoraj v polovici vseh slučajev, spada ta, da je posel že bolan prišel v službo. Upravno sodišče je v neštetih slučajih²⁾ vedno enako razso-

¹⁾ Upravno sodišče 14. februarja 1908, št. 1500, B. 51. 5741 A.

²⁾ Upravno sodišče 21. decembra 1898, št. 5513 B, 120/2; 1. februarja 1901, št. 843, Budw. 81; 27. marca 1908, št. 3118, Budw. 5855 A; 24. novembra 1894, št. 4451, Budw. 5189.

dilo, da mora gospodar poslu, kadar zboli, poskrbeti za hrano, zdravljenje in zdravniško pomoč, in sicer ne glede na to, je li posel že bolan v službo vstopil, ali pa je šele med službo obolel. Ta dolžnost velja tudi tedaj, ako je posel pri vstopu v službo vedoma bolezzen zamočal¹⁾ in ima gospodar za škodo, ki mu je tako nastala, kvečjemu pravico do civilnopravnega regresa napram poslu. Isto velja, ako je prejšnji gospodar vpisal bolnemu poslu v poselsko knjižico: »Zdrav odpuščen iz službe.« Tudi v tem slučaju mora gospodar, v čigar službi se je vršilo bolnišnično ali zdravniško lečenje, poplačati te stroške za 4 tedne, odnosno (v Ljubljani) za 14 dni.

Čestokrat se bere tudi ugovor, da je posel sam kriv obolenja in da naj zaraditega sam trpi stroške zdravljenja. A tudi tu je upravno sodišče v opetovanih razsodilih poudarjalo, da je gospodar dolžan, poplačati bolniške stroške za posla, ne glede na morebitno poslovo krivdo.²⁾ V tem slučaju ima gospodar le prekereno pravico, da potom regresa odtrga poslu zanj plačane oskrbne stroške od mezde; to se bo pa v praksi zelo redkokdaj primerilo, ker se posel skoraj nikdar ne povrne v takih slučajih k gospodarju, ki bi mu moral na tak način 2—3 mesece zastoj služiti. (§ 21 odst. 1. poselskega reda.) Ta določba torej gospodarja precej obtežuje; nasprotno pa je stališče poslovo jako ugodno: tudi če je po lastni krivdi dobil bolezen, mu mora gospodar poplačati ne le bolniške stroške za zakoniti čas, marveč ga zaraditega tudi ne sme takoj iz službe odpustiti³⁾ — kar pa gospodarji kaj radi store, ker mislijo, da se s tem oproste plačilne dolžnosti, izgovarjajoč se, da posel ni bil za delo prav nič več sposoben. Navadno jih čez nekaj časa razočara odlok upravnega oblastva, ki jih pouči o njihovih dolžnostih, da morajo poplačati oskrbne bolniške stroške bolnišnici tudi tedaj, kadar je bil posel, predno je vstopil v bolnišnico, iz službe odpuščen.⁴⁾ To protisocialno dejanje, da se vrže obolelega posla

¹⁾ Upravno sodišče 24. novembra 1894, št. 4451, B. 8189; 6. marca 1908, št. 2238, B. 5799 A.

²⁾ Upravno sodišče 3. decembra 1897, št. 6229, B 11213.

³⁾ Izrecno za Kranjsko razsodilo Upr. sodišča 21. februarja 1911, št. 1904, B. 8032 A.

⁴⁾ Upravno sodišče 3. januarja 1891, št. 41, Budw. 5648; 8. maja 1893, št. 1265, Budw. 7285.

tedaj, ko je najbolj potreben gospodarjeve skrbi, kratkomalo na cesto, je v tolikem nasprotju s patriarhalično dobrotljivimi nameni poselskega reda, da bi zahtevalo eksemplarne kazni, ki je pa poselski red žalibog ne določa; pač pa naj bi se v takih slučajih vedno strogo izvedlo ukazilo §-a 31, ki veli, »da je gospodar, ki brez zakonitega vzroka posla predčasno iz službe odpusti, dolžan dajati poslu za ves čas, ki še ostane in če presega ta čas četrto leta, vsaj za četrto leta mezdo in hrano, ki mu gre po službeni pogodbi.«

Le v enem slučaju dovoli poselski red, da sme gospodar bolnega posla takoj odpustiti (i. e. spoditi) iz službe, in to je, ako si je posel po svoji krivdi dobil nalezljivo ali pa ostudno bolezen (§ 28, točka 11 l. c.) in to je tudi popolnoma umljivo (n. pr. ako si je posel v izvenzakonskem spolnem občevarju pridobil spolno bolezen); bolniške oskrbne troške pa trpi vendarle gospodar v prvi vrsti in ima le dokaj prekerno pravico do regresu.¹⁾

Da posnamemo to važno točko: Oskrbovalna dolžnost gospodarjeva, če posel oboli, ne jenja z razdružitvijo poselskega razmerja, marveč zadene gospodarja načeloma dolžnost, skrbeti za postrežbo in zdravljenje obolelega posla brez časovne omejitve in se zamore gospodar šele po preteku štirih tednov, od začetka bolezni te dolžnosti znebiti s tem, da odpusti posla iz službe. (§ 28, odst. 11 poselskega reda.) S tem je indirektno povedano, da se pred pretekom teh štirih tednov gospodar tej dolžnosti ne more odtegniti, tudi ako sporazumno s poslom razdruži poselsko razmerje. Ako torej gospodar odpusti posla na dan, ki pade med dobo štirih tednov, od pričetka bolezni, je ta dan za preračun stroškov popolnoma brez pomena. Da se izrazim z besedami upravnega sodišča: Gospodarjeva dolžnost, skrbeti za bolniško oskrbo poslov, je, ker nastopi sama ob sebi tedaj, ko posel oboli, od načina bolezni, nadaljnjega obstoja službenega razmerja in od pravice gospodarjeve, posla takoj iz službe odpustiti, popolnoma neodvisna.²⁾

¹⁾ Upravno sodišče 22. februarja 1909, št. 1918, Budw. 6551 A; 6. maja 1909, št. 3145—3147, Budw. št. 6655 A; 19. junija 1906, št. 5862, Budw. 4439 A, 12. novembra 1906, št. 10690, Budw. 4675 A. Dunajski družinski red oprošča gospodarja oskrbne dolžnosti že tedaj, če je posel namenoma ali po veliki nemarnosti dobil bolezen (§ 18 l. c.).

²⁾ Upravno sodišče 29. januarja 1909, št. 926, Budw. 6490 A.

V dosedanjih primerih sem imel one slučaje pred očmi, ko gospodar sploh »a limine« noče skrbeti za posla in odklanja tudi vsako plačilo zanj. Šlo je za vprašanje oskrbovanja kakor takega.

V poslednjih vrstah se hočem baviti z načinom in obsegom bolniške oskrbe, ki jo je gospodar dolžan dajati poslu. Po §-u 21 obsega ta »postrežbo in zdravljenje«. Za tako smatra praksa navadno lečenje po zdravniku, dajanje lečil in primerno postrežbo. Ali in koliko zadostuje v konkretnem slučaju tako oskrbovanje, to presoditi pa je stvar poklicanih zdravnikov.

Vendar daje poselski red gospodarju v §-u 23¹⁾ nekako dispozicijsko pravico, po kateri si gospodar lahko izvoli, na kakšen način naj se oboleli posel zdravi. Obdrži ga namreč lahko doma in ga da ondi zdraviti ali pa ga lahko tudi odda v bolnišnico, to pa le tedaj, »če je to mogoče brez nevarnosti za bolnika«.

Ta dodatek poselskega reda ni posebno srečen. Izkušnja namreč kaže, da bi bilo bolje, če bi se bil ta dodatek postavil za besedami: »doma zdraviti«. V polovici vseh primerov je namreč za obolelega posla bolj nevarno, ako se doma pri gospodarju zdravi, kakor pa, ako se takoj odda v bolnišnico.

Nekatera obolenja se dado korenito ozdraviti le potom operacije, potom urejene oskrbe v bolnišnici, kakor n. pr. vnetje slepiča, zastrupljenja, pri drugih zopet zahtevajo oziri na javno zdravstvo in javno varnost takojšnjo oddajo v bolnišnico, odnosno blaznico. Tusem spadajo vse nalezljive bolezni, pojavi blaznosti itd.

1. Kadar je bil torej vsprejem in zdravljenje v bolnišnico, po izjavi zdravstvenih izvedencev, neobhodno potreben, je dispozicijska pravica gospodarjeva izključena in mora torej gospodar bolniške stroške tudi tedaj plačati, kadar je posel proti njegovi volji poiskal bolnišnico²⁾.

Tu se moram dotakniti vprašanja, ki je nekoliko kočljivo. O tem, da je neobhodno potrebno vsprejeti bolnika v bolnišnico, odločujejo njeni zdravniki. Naravno je, da skuša vsaka bolnišnica vsprejeti kolikor moči bolnikov in da se določbe min. ukaza z dne 4. decembra 1856, št. 26.641 (»da se mora bolnike brez izjem vsprejemati,

¹⁾ Ljubljana: § 21.

²⁾ Upravno sodišče 27. novembra 1904, st. 11328, B 3002 A.

kadar doprinesejo ali zdravniško spričevalo, da je njih oskrba v bolnišnici potrebna, ali pa da jih zdravnik zavoda sam za sprejem primerne spozna«), bolj na široko tolmačijo.

V takih okoliščinah se utegne pripetiti, da gospodar ugovarja nujnosti vsprejema v bolnišnico. Seveda je odločba o tem, je li bil vsprejem potreben ali ne, zgolj zadeva uradnega zdravnika, ne pa jurista, in zato se v to podrobneje ne spuščam. Ko bi pa uradni zdravnik izjavil, da vsprejem v bolnišnico ni bil neobhodno potreben, moralo bi upravno oblastvo gospodarja odvezati dolžnosti, da povrne oskrbne stroške, seveda na podstavi, da bi gospodar v slučaju, ko bi ostal posel pri njem na domu, temu v resnici zamogel nuditi za zdravljenje potrebno oskrbo.

2. Tu se dotaknem še druge točke, katera omejuje, odnosno izključuje dispozicijsko pravico gospodarjevo. Upravno sodišče je izrecno izjavilo: »O kršenju dispozicijske pravice gospodarjeve ni govora, ako je gospodar zane-maril v §-u 21 p. r. naloženo mu skrb za posla«¹⁾).

V tem slučaju bi moral gospodar, če mu je posel zbolel za lahko boleznijo, n. pr. influenco, revmatizmom itd., in če je proti gospodarjevi volji poiskal bolnišnico, vendarle povrniti bolniške oskrbne stroške, ker je bila oskrba v bolnišnici edina pot, po kateri je mogel priti posel zopet do zdravja. Na vprašanje, je li zanemarljiv gospodar svojo dolžnost gledé primerne bolniške postrežbe za posla, imajo rešiti v to poklicani zvedenci izmed uradnih zdravnikov.

S tem končujem le-to razpravo. Hotel sem v nji pokazati, kako razmeroma težko obremenitev gospodarjev vsebujejo navedene določbe poselskega reda, in kako velike pazljivosti je treba pri vdi-njanju poslov. Hotel pa sem tudi za slučaj, da postane iz »provi-zornega« poselskega reda kedaj definitiven zakon, opozoriti, vpošte-vaje najnovejša razsodila upravnega sodišča, na one premembe in spopolnitve, ki bi jih bilo v interesu modernega časa in njegovih potreb vsprejeti v nov poselski red.

¹⁾ Upravno sodišče 27. novembra 1904, št. 11328, Budw. 3002 A.

Četrty slučaj obligatorne uvodne preiskave.

Priobčil dr. M. vitez Grasselli.

Izrecno navaja kazenski pravdni red tri slučaje obligatorne uvodne preiskave:

1. če gre za hudodelstvo, katero presoja porota (§ 91, odst. 1.);
2. če se naj kazensko postopanje uvede proti odsotnemu (ibid.);
3. če zasleduje storilca mesto državnega pravdnika zasebni udeležene c kot subsidiarni obtožitelj (§ 49, ost. 1 k. pr. r.);

Nadaljni — četrti — slučaj obligatorne uvodne preiskave, ki je, dasi utemeljen v našem postopanju, vzklikl šele iz prakse in materialnega prava, formulirati bi bilo tako

4. če gre za pregrešek, radi katerega zasleduje zasebni obtožitelj znanega storilca, proti kateremu ni takoj dvignil obtožbe (citation directe).

S tem je podan odgovor na dosedaj sporno vprašanje, pristojali zasebnemu obtožitelju kakor državnemu pravdniku neomejena pravica do poizvedeb v postopanju pred sodnim dvorom, — v negativnem zmislu.

Zagovorniki téze, da imata javni in zasebni obtožitelj enake pravice glede poizvedeb in da torej zasebni obtožitelj ni obvezan v postopanju pred sodnim dvorom predlagati uvedbe uvodne preiskave, sklicujejo se na določbo §-a 46., odst. 2. k. pr. r., ki navidezno daje zasebnemu obtožitelju v uvodnem postopanju iste pravice, kakor državnemu pravdniku. To zakonilo govori namreč o pregreških, katere zasleduje zasebni obtožitelj ter določa v svojem drugem odstavku, da je zasebni obtožitelj upravičen med poizvedbami in uvodno preiskavo dati sodišču na razpolago vse, kar bi moglo njegovo obtožbo podkrepiti ter tudi v svrhu uveljavljenja svoje obtožbe storiti vse, do česar ima sicer pravico (samo) državni pravdnik.

Ta precizna in jasna zakonova določba otežuje stališče, katero zavzema ta razprava prav močno, in priznati je, da zagovorniki pravila, češ da je stališče državnega pravdnika in zasebnega obtožitelja kar se tiče poizvedeb, povsem enako, tega ne zatrjujejo brez

utemeljene podlage in da se onim, ki odločno odrekajo zasebnemu obtožitelju pravico do poizvedeb pred sodnim dvorom, noče prav posrečiti interpretacija §-a 46., odst. 2. kr. pr. r., v njihovem zmislu s popolno prepričevalnostjo.

Vrhu tega pobija naše stališče tudi še zgodovina postanka našega kazenskega pravnega reda, to je način, kako so to vprašanje reševali razni osnutki kazenskega pravnega reda. *Amschl* trdi v svojih »Anwendungen« naravnost: »Die Entstehungsgeschichte unseres Gesetzes billigt dem Privatanklager die uneingeschränkte Befugnis zur Einleitung von Vorerhebungen zu.«

Slednjč se zavzema tudi doktrina skoraj enoglasno za popolno enakost pravic obeh vrst obtožiteljev (*Ullmann, Mayer, Rosenblatt*) ter pravi na pr. *Rulfi* v svojem komentarju str. 62: »... so kann es keinem Zweifel unterliegen, dass er (namreč zasebni obtožitelj) das Recht hat, durch den Untersuchungsrichter Vorerhebungen zu pflegen.«

Vzič vsemu temu pa hočemo v naslednjem dokazati, da so — kakor pravi *Hoegel* — vsi poskusi, dajati zasebnemu obtožitelju glede poizvedeb iste pravice, kakoršne ima državni pravdnik »a priori«, brezuspešni in sicer, to povdarjamo »de lege lata«.

Najnovejša praksa, brezdvomno v prvi vrsti po zaslugi *Amschlovih* izvajani v njegovih »Anwendungen¹⁾), postavila se je tudi končno odločno na to stališče. C. kr. višje deželno sodišče v Gradcu izreklo je s sklepom z dne 23. februvarja 1910, I 19/10, načelo, da so poizvedbe pri pregreških, ko gre za zasebno obtožbo dopustne samo v svrhu izsleditve neznanih storilcev.

Uvodoma smo trdili, da je poleg prakse sodelovalo tudi materialno pravo pri rešitvi spornega vprašanja.

To je razumeti tako:

Ko je sedanji kazenski pravdni red stopil v veljavo (zakon z dne 23. maja 1873, drž. zak. št. 119, izdan in razposlan dne 30. junija 1873), poznalo je materialno pravo samo dve pregreškovi, glede katerih je obtožba pristojala zasebnemu obtožitelju.

Bila sta to pregrešek zoper varnost časti po §-u 493 k. z. (potom tiska) in pa pregrešek zoper literarno in artistično lastnino po §-u 467 k. z. Določbe le-tega paragrafa bile so že tačas zastarele in

¹⁾ V poštevek prideta tu članka »Geschichtliche Entwicklung der Vorerhebungen in Österreich« in »Stellung des Privatanklägers in den Vorerhebungen«.

potrebne nujne reforme, zato se jih v svojih pravicah prizadeti ni nič kaj rad posluževal. Na mesto tega, izrecno sicer ne odpravljene §-a 467. k. z., stopil je zakon z dne 26. decembra 1895, št. 197 drž. zak., o avtorski pravici na delih slovstva umetnosti in fotografije, ki vsebuje pregrešek po §-u 51. tega zakona. Dobili smo potem tudi še pregreška po §§-ih 23 in 24. zakona z dne 6. januarja 1890, št. 19 drž. zak., o obrambi znamenj, in slednjič v §-u 97. patentnega zakona (zakon z dne 11. januarja 1897, št. 30 drž. zak.) označeni pregrešek. Pregreški zoper varnost časti so se pa množili in se množe paralelno z razvojem žurnalistike; tiskovne pravde, svoječasno posebna redkost, so sedaj stalen repertoar naših porot, če tudi navadno ne dospo do obsodbe, okolnost, ki pri razmotrivanju našega vprašanja itak ne pride v poštev.

Zasebna obtožba ima torej danes dokaj širše polje in se nanaša na predmete, ki globoko segajo v socialno-ekonomično življenje. Vrzeli, nejasnosti v zakonu — sicer brez pomena — postajajo opasne za pravosodstvo. V svojih pravicah oškodovani se poslužujejo takih nejasnosti sebi v prid, nasprotniku v škodo, jih izrablja in tudi zlorablja, v našem slučaju proti vsem principom kazensko pravnega reda tako, da visi Damoklejev meč kazenskega postopanja nad osumljencem mesece in leta, ne da bi bila na prvi pogled remedura mogoča. Praksa je prisiljena odpraviti vrzel, se poglobiti v vprašanje, katerega rešitev je bila, dokler se ga ni ali le redko kdaj dotaknilo, če že ne brepomembna, pa vsaj ne pereča. Zato smemo trditi, da je modernizujoče in razvijajoče se materialno pravo prav posebno povspešilo pravilno rešitev spornega vprašanja v zgoraj označenem zmislu.

Stališče zasebnega in javnega obtožitelja je bistveno različno; zasebni obtožitelj brani in zasleduje samo svoje zasebne, če tudi pogosto jako važne pravice, ki pa imajo — če izvzamemo pregreške zoper varnost časti — pretežno materialno egoistično ozadje. Javni obtožitelj, državni pravdnik, je pa javen urad, je zaščitnik zakona in uradoma obvezan pomagati zakonu do veljave tudi v prid obdolženca. Če bi državni pravdnik nalašč ali malomarno zavlačeval poizvedbe, se da temu na različne načine (nadzorovalna pritožba i. t. d.) hitro odpomoči. Takih sredstev pri zasebnem obtožitelju ni; ta bi poizvedbe, če bi mu to kazalo, vodil brez konca in kraja ter stavljal predloge, ki ne stoje s stvarjo v nobeni ali pa le v kaki

oddaljeni zvezi, ne da bi sodišče moglo ščititi obdolženca celo v slučajih, v katerih bi bilo jasno, da zasebni obtožitelj niti ne misli na obtožbo ali obsodbo. Kako se da neomejena pravica do poizvedeb osobito pri pregreških zoper varnost časti pod krinko dokaza resnice zlorablja, ne da bi bilo osumljencu, oziroma sodišču mogoče izsiliti tudi le obtožbe, ve vsakdo, ki je sodeloval v tiskovnih pravadah v katerem koli svojstvu.

Vse drugače je to pri uvedni preiskavi. Ta se ustavi tudi brez predloga (§ 190, odst. 2 k. pr. r.); ne samo dvignjenje obtožbe, marveč vsak dodatni ali dopolnilni predlog je vezan na gotove rokove (8, ozir. 14 dni), vsak dodatni predlog vrhu tega tudi še v slučaju nasprotnega mnenja preiskovalnega sodnika na sankcijo svetovalstvene zbornice (§ 112 k. pr. r.).

Sploh ima edinole uvedna preiskava značaj sodnega postopanja, dočim imajo poizvedbe tudi če jih izvršuje sodišče, značaj upravnega postopanja, kajti vodi jih v §-u 88. k. pr. r. imenovano upravno oblastvo, to je državno pravdnništvo, po svojem prostem preudarku. Da je državni pravdnik kot urad poleg tega, da je stranka, v delu svojih funkcij tudi upravna oblast, je naravno, nenaravno, naravnost nezmislno bi pa bilo, če bi se posamezniku, ki je v svojih privatnih pravicah ogrožen, dajale upravne funkcije ter mu v to svrho podrejalo celo sodno oblast.

Vzlic določbi §-a 46., odst. 2 k. pr. r., tudi ni zakon nameraval dati zasebnemu obtožitelju takih pravic.

Kazenski pravdni red je delo Glaserjevo. Da on ni mislil, dati zasebnemu obtožitelju pravice do poizvedeb, sklepati je iz osnutka k kazenskemu zakonu iz leta 1874., ki je tudi Glaserjevo delo. Tu beremo (str. 60, motivov k §-u 83, odst. 2): »Welche Befugnisse dem Privatanklager im allgemeinen zukommen, ist schon durch die St. P. O. bestimmt; doch erfahren dieselben im Entwurf eine wichtige Erweiterung dahin, dass auf seinen Antrag auch Vorerhebungen zur Erforschung unbekannter Täter und Teilnehmer gepflogen werden können.«

Tudi kasacijsko sodišče (pl. odločba z dne 16. junija 1887, št. 3200 [št. 1099]) priznava zasebnemu obtožitelju poizvedbe le v to svrho, da dožene storilca, ki ga sicer dostikrat ne bi mogel označiti brez sodnih poizvedeb.

Takojšne obtožbe (citation directe) se zasebni obtožitelj poslu-
žuje le v popolnoma enostavnih slučajih ali pa tedaj, ko mu gre
samo za nekako demonstracijo, oziroma ustrahovanje nasprotnika.
V vseh drugih slučajih, osobito če bo obtožitelju na tem, da se
nasprotnik tudi res obsodi, se bo moral poslužiti uvodnega postop-
panja. To pa mu je pristopno samo v obliki uvodne preiskave, ki
dobiva s tem značaj obligatornosti.

Ker se v naših krajih množe zasebne obtožbe, je predmetno
vprašanje velike važnosti zaradi posledic, katere utegne imeti za
zasebnega obtožitelja nepoznanje tega procesualnega pravila.

Zakon nikjer izrecno ne omenja teh posledic; v primernih
§-a 91. k. pr. r. niti ne omenja, kedaj da je predlagati uvodno pre-
iskavo, dasi nemore biti dvoma, da je praviloma staviti tak predlog
tako, ko je dognano, da gre za prvotni slučaj, odnosno, da je postop-
pati proti odsotnemu, torej kakor hitro so podani
pogoji §-a 91. k. pr. r. Vprašanje, kedaj je predlagati uvodno
preiskavo v primerih §-a 49. k. pr. r. in našem slučaju, je s tem
rešeno: prvi predlog subsidiarnega kakor zasebnega obtožitelja
bodi predlog, da se proti obdolžencu uvede uvodna preiskava.

Težavnejše pa je vprašanje posledic, združenih s tem, da se
uvodna preiskava ne glede na pravočasnost bodisi namenoma,
bodisi pomotoma sploh ni predlagala.

Posledice take zamude so različne, kakor so različni nagibi, ki so
napotili zakonodajo, da je za gotove slučaje ustanovila obligatornost
uvodne preiskave.

Odločilno v vseh štirih primerih je to, da nudi uvodna
preiskava obdolžencu višjo zaščito pred neosnovanim
zasledovanjem. Pri poroti sodeluje tudi še važnost in tehtnost kazens-
ke zadeve in njenih posledic; pri odsotnem prihajajo v poštev ka-
zensko politični razlogi, da se obdolženca tem sigurneje zasledi in
da ne trpe nedolžni. Obdolženca, katerega zasleduje subsidiarni ali
zasebni obtožitelj, pa ni samo ščititi pred neosnovanimi, šibko pod-
prtimi obtožbami, ščititi ga je marveč pogosto naravnost pred naga-
jivostjo obtožiteljevo že od početka kazenskega postopanja.

V vseh štirih slučajih torej obtožbe, dvignjene brez uvodne pre-
iskave, sploh ne bo smatrati za tako. Dotična vloga, dotični spis bo
pač nosil ime »obtožnica«, moči in posledic obtožnice pa ne bo imel,
ker dvomim, da bi predsednik senata na podlagi te obtožnice raz-

pisal glavno razpravo. Sodišče bo prisililo obtožitelja, da predlaga uvedno preiskavo; če ta predlog propade vsled pritožbe obdolženca, ali pomislekov preiskovalnega sodnika, je postopanje definitivno končano, naj si je bil popreje že vložen spis, ki nosi formalno vse znake pravilne obtožnice (§ 207 k. p. r.).

Občutnejše, prav opasne pa utegnejo postati posledice pri postopanju, katero vodi subsidiarni ali zasebni obtožitelj.

Ako stavi subsidiarni obtožitelj, ne poznavajoč določeb §-a 49 k. pr. r. samo splošno se glaseč predlog, »da se postopanje nadaljuje«, »da se naj poizvedbe nadaljujejo, sodišče temu predlogu ne sme ugoditi in nastane nekak »vacuum« — do pravočasnega, nezasnelega predloga, naj se prične uvedna preiskava.

Prav tako je pri zasebnih obtožbah radi pregreška, samo večja nevarnost je tu, da se predlaga uvedna preiskava prepozno, ker sodišče obdolženca ne more zaslišati in lahko nastopi objektivno zastaranje.

Tožbena pravica po našem mnenju sicer ne zastara, ako bi na primer zasebni obtožitelj stavil 42. dan predlog, da se uvedejo proti A. radi pregreška zoper varnost časti, storjenega na ta ali oni način, poizvedbe. Obtožitelj ni prekludiran (arg. iz besedila §-a 530 k. z. »darüber nicht Klage geführt hat«), toda preti mu nevarnost objektivnega zastaranja, kajti sodišče ne sme uvesti poizvedeb in torej osobito osumljenca ne sme zaslišati. Sodišče seveda tudi ni obvezano, obtožitelja poučiti o tem, da bi bil moral predlagati uvedno preiskavo. Sodišče bo čakalo na ta predlog, dokler teče doba objektivnega zastaranja in ko ta rok poteče, izgubi obtožitelj svojo tožbeno pravico in postopanje se bo sicer ne iz procesualnih, marveč iz materialnopravnih razlogov moralo ustaviti. (§ 526, 532 k. z.)

Po našem mnenju ne spadajo v okvir te razprave oni slučajji uvedne preiskave, ki so posledica predlaganega rednega preiskovalnega zapora.

Avstrijski načrt zakona za varstvo stavbenih terjatev.

Spisal dr. Metod Dolenc.¹⁾

I.

izza 24. shoda juristov v Poznanju leta 1898., ki se je baval tudi z varstvom stavbenih upnikov, stoji i v Nemčiji i v Avstriji na dnevnem redu legislative vprašanje, kako odpomoči neugodnemu položaju stavbenih upnikov. Z istim baš tako težavnim kakor važnim problemom se je — deset let pozneje — prav intenzivno ukvarjal II. internacionalni kongres za srednje stanove na Dunaju. Tu je praški vseučiliški profesor dr. Robert pl. Mayer obširno razvijal svoje strokovnjaško mnenje; ko pa se je lotil dela, da priobči podatke svojega mnenja v arhivu mednarodne združbe za pravno in gospodarsko filozofijo v Berlinu (I V R) — zgodilo se je to v 4. zvezku 2. letnika 1908/1909 — imel je že v rokah poročilo 13. komisije za predposvet o načrtu zakona za varstvo stavbenih terjatev iz nemške države (št. 1275 tiskovin državnega zbora 12. legislature dobe, 1. sesija 1907/1909). Podatki njegovih raziskavanj, pa komisijaska poročila so šli daleč vsak sebi; pl. Mayer je izrazil v omenjeni razpravi svojo bojazen, da utegne postati zakon — načrt, o katerem so njegovi najboljši prijatelji prepričani, da je slab in nedostaten. Zato pa je odkritosrčno voščil načrtu, naj bi se v tem slučaju izkazala prazna vera, in ominozna številka 13 načrt pokopala, da more priti za njim kmalu boljši. Ali zgodilo je drugače: dne 1. junija 1909 je bil načrt v polnem državnem zboru skoro brez spremembe sprejet in 21. junija 1909 je bil novi zakon že v moči, — v kakšnem obsegu, bodedo šele pozneje videli.

Nemara je bilo prav to dejstvo odločilnega pomena, da je tudi avstrijska vlada še v letu 1909 takisto sestavila nov načrt zakona za varstvo stavbenih terjatev (s podnaslovom: zakon o stavbeni zastavi [Baupfandgesetz]) in ga predložila obrtnemu in industrijskemu svetu v strokovnjaško oceno. Kajti usoda dotedanjih avstrijskih načrtov — izšli so trije: prvi leta 1898. kakor vladna

¹⁾ Po svojem predavanju v graškem „Juristenvereinu“ dne 15. in 22. marca 1912.

predloga, drugi iz leta 1906 ima državnega poslanca K u l p a za pisatelja, a tretjega iz leta 1908 je sestavil državni poslanec W o h l m e y e r — pač ni bila po tem, da bi vzpodbujala k nadaljevanju započete akcije v korist stavbenih upnikov. Mnenja o teh načrtih so bila kaj neugodna, osobito drugonavedeni načrt K u l p o v j e bil od večine trgovskih in obrtnih komor, pa tudi od industrijskega sveta ostro odklonjen. Prav ta odklonjeni načrt pa je vzela vlada, kakor omenjeno, leta 1909 za podlago novega svojega načrta in ga zopet predložila i obrtnemu i industrijskemu svetu v pretres. Nobena teh dveh korporacij pa se sedaj niti ni posvetovala o podrobnih vprašanjih načrta, obedve sta le svoja načela izrazili, na katera naj bi se vlada ozirala; industrijski svet je pa storil to v taki obliki, ki kar nič ne da dvomiti, da o nujni potrebi zakonite ureditve varstva stavbenih upnikov nikakor ni prepričan.

Navzlic vsemu temu je vlada položila v jeseni leta 1911 baš ta načrt državni zbornici na mizo (št. 534, prilog k stenografičnim zapisnikom, sesija XXI, 1911). Ta pojav se pač ne da drugače tolmačiti, nego da vlada ob tako različnih mnenjih udeleženih krogov ni mogla drugega storiti, kakor poskusiti, da doseže kar je smatrala, da se doseči da.

Po vnanjem povodu in pa po času nastanka avstrijskega načrta neposredno za nemškim zakonom utegnili bi se soditi, da sta oba v nekakem sorodstvu, da je prvi le potomec nemškega zakona. Ali to ni tako, taka sodba nikakor ne bi bila upravičena. Vsekakor pa se priporoča, da primerjamo pri razgovoru o poedinih vprašanjih celokupnega problema določbe že postalega zakona z določbami načrta, ki hoče postati zakon. Že naprej pa bodi povedano, da se pri tem ne bo dalo morebiti sklicevati se na skušnje po nemškem zakonu, kamoli naslanjati se nanje; kajti baš najvažnejši del zakona, oni del, ki tvori edinole — celo vsebino našega načrta, v nemški državi sploh še ni uživotvorjen, da, kakor vse kaže, morda sploh ne stopi v praktično veljavo.

Skoraj bi kazalo na tem mestu podati nekaj zgodovinski pregled o zakonitih določbah za varstvo stavbenih terjatev v drugih državah. Ali to bi vedlo predaleč. Bodi le toliko čisto na kratko povedano, da imajo razun Nemčije tudi še »code civil« ter Zjedinjene države in v najnovejšem času švicarski civilni zakonik določbe za varstvo stavbenih upnikov. Narodno-gospodarski oziri so bili za to

merodajni, kakor je sploh jedro vprašanja glede varstva stavbenih terjatev narodno-gospodarske narave. Zato pa naj vprašanje kar potrdimo, ali je z narodno-gospodarskega stališča priporočati, da se tudi za Avstrijo tak zakon napravi. Tisto priljubljeno dokazovanje s statističnim materialom itak ni baš prepričevalno; le toliko naj se poudarja, da navajajo nagibi k vladni predlogi svoto izgub obrtnikov leto za letom okroglo pol milijona kron. Ali ta svota pride v pošteve le za največja mesta, namreč Dunaj, Prago, Gradec, Brno in Lvov. Sicer pa treba tudi pomisliti, da izgube stavbenih upnikov niso vedno iz aktov razvidne; kajti mnogokrat upniki ne vpotijo nikakih sodnih korakov, da bi si rešili svoje zahtevke, ker to stane novih stroškov in pa, ker nočejo imeti k škodi še — sramote. V resnici so torej razmere gotovo slabše, kakor bi bilo posneti iz navedene številke vladnih motivov.

Že kakih trideset let tožijo zastopniki obrtnega stanu, da so tisti rokodelci, ki imajo pri stavbah nazadnje posla, kakor mizarji, kleparji, steklarji, inštalaterji itd., primorani, dobavljati na up, sicer dela sploh ne dobe. Ko so delo izvršili, pride tista večja vrednost, ki so jo oni dodelili stavbi, v prosto last stavbenega gospodarja. Ako pa mu zmanjka denarja, da bi te rokodelce plačal, onda prepusti stavbeni gospodar novo stavbo, mnogokrat še v surovem stanu, svoji usodi; stavba pride na dražbo, a izkupilo zadostuje komaj za hipotečne upnike, to je za prodajalca stavbišča in upnike, ki so za stavbo denarja posodili. Pravi stavbeni upniki — propadejo. To je vzrok neugodnega položaja stavbenih upnikov ob sebi; ali ta njihov položaj se poslabša do prave bede, ako stavbeni gospodar brez sredstev zida in na nevarnost ter riziko stavbenih upnikov, osobito rokodelcev tvega drzne spekulacije, boječ se, da zakrivi stavbeno sleparstvo (Bauschwindel).

Največkrat se pripeti, da tak stavbeni špekulant denar, ki so mu ga stavbeni upniki odšteli, porabi za kaj družega, ne pa za stavbene rokodelce. Tak špekulant živi razkošno, pa zida in zida. Denar, ki si ga je izposodil za prvo stavbo, vtakne v drugo; pa za drugo stavbo si je tudi nabavil kredita, tega pa zazida v tretjo hišo in tako dalje, dokler nazadnje vse skupaj ne neha z groznim polomom! Rokodelci izgube vse, hipotečni upniki so si pač že za časa svoje terjatve osigurali! — Pripeti se pa mnogokrat tudi to, da se stavbeni gospodar združi z drugimi skupno k nepošteni igri.

V ta namen da včasih vknjižiti v zemljiško knjigo hipoteko, za katero valute — ni (na Nemškem pravijo taki hipoteki: »Locus-Hypothek«). Večkrat postavi slamnatega moža za stavbenika; ta nima ničesar, a ž njim morajo rokodelci sklepati pogodbe; ko pa je delo pri kraju, stavbenik pokaže prazne žepe in — odide. Stavbenega gospodarja samega rokodelci ne morejo prijeti za denar, ž njim niso imeli nikake pogodbe. Istotako se godi rokodelcem, kadar postaneta stavbni gospodar pa denarni upnik druga v sleparstvu. Denarni upnik, ki je dovolil kredit, prekine pod kakršnokoli pretvezo izplačevanje pridržane valute baš v tistem hipu, ko so rokodelci, ki so računali s tem, da se porabi valuta za njih terjatve, svoje delo opravili. Pride do dražbe, rokodelci dražiti ne morejo, saj bi tudi ne vedeli kam s sirovo stavbo, denarni upnik dobi stavbo za sramotno nizko ceno, on zida naprej in se okoristi — z delom rokodelcev, prvotni stavbeni gospodar dobi svoje plačilo, in — zida vnovič na spekulacijo!

Te kratke poteze glavnih pojavov, kako pridejo stavbeni obrtniki v škodo, naj zadoščajo. Že iz njih je pač razvideti, v kateri smeri bode treba uveljaviti zakon za varstvo stavbenih upnikov. Tista večja vrednost stavbe, katero so stavbeni upniki s tem pribavili, da so na nezazidanem stavbišču vzgradili stavbo, naj ne postane prosti plen — že vpisanih knjižnih upnikov, marveč ustanovi naj senekaka remedura, da si morejo stavbeni upniki poiskati plačilo svojih terjatev neposredno iz večje vrednosti stavbe, ki so jo vsi povzročili. Obenem pa naj se zasigura, da se denar, ki ga dobi stavbeni gospodar na posodo za stavbo, v resnici izplača tistim, ki so v stavbo vtaknili delo in material. Ali vse to naj se uredi tako, da pri tem niti veselje do graditve niti dajanje stavbenega kredita ne bo trpelo. Z drugimi besedami: temelji, dani po zemljiškoknjižnem redu, ki so najmočnejša opora današnjemu socijalnemu redu, naj ostanejo kolikor moči nedotaknjeni!

Ob tej nalogi nastajajočega zakona torej vidimo, da bo treba sodelovanja ne samo narodnega gospodarstva, marveč ž njim v tesni zvezi i pravoznanstva v ožjem pomenu besede, ko se snujejo načela in določbe za varstvo stavbenih terjatev. Le ako se da obema popolnoma zadostiti, utegne nastati zakon, ki bi pomenil za stavbene upnike, da govorimo s sv. pismom — kruh, ne pa kamen.

II.

Predno se moremo pečati s poedinimi določbami za varstvo stavbenih upnikov, treba nam ustanoviti predvsem p r e d m e t varstva in p a o s e b e, ki naj se varujejo po zakonu.

Prvi avstrijski načrt iz leta 1899 je govoril le o novi zgradbi stanovanjske hiše. Mišljena pa je bila le zazidava prostega stavbišča. To misel je povzel tudi Kul p o v načrt, vendar jo je razširil. Po tem načrtu naj bi veljala za novo zgradbo stavba, ako je bil stavbeni prostor nezazidan, ali ako je stala na njem le zgradba postranskega pomena, ki za stavbo nove hiše ne prihaja v poštev. Pa Kul p o v načrt je dodal varstvo tudi za prezidave, namreč, za stavbe, ki se zgradé mesto že obstoječih, pa ne samo manj važnih zgradb, naj se uporabijo temelj ali zidovi kleti prejšnjega poslopja popolnoma ali deloma za novo stavbo. Zakon za nemško državo pa ustanavlja za predmet svojega varstva vsako novo stavbo kakor zgradbo poslopja na stavbišču, ki je nezazidano ali le z manj važnimi stavbenimi predmeti pozidano ali pa tudi s takim poslopjem zazidano, ki pa naj se v svrho nove stavbe poruši. Tu, v nemškem zakonu, srečamo dve obliki zgradbe, ki jih avstrijski najnovejši načrt izključuje iz varstva: namreč obrtne stavbe (Industriebauten) in pa porušbene stavbe (Ab-rissbauten). Naša vladna predloga hoče namreč stavbene upnike varovati le pri zgradbah, ki so namenjene izključno ali pretežno za stanovanja ali pa za obrtne obratovalnice. Industrijske stavbe (tovarne, delavnična poslopja, skladiščna poslopja) izključuje izrecno. Takisto noče dati varstva pri tistih stavbah, ki nastanejo na mestu porušenih stavb, pri porušenih stavbah. Nadalje naj se omeni še ena izjema, ki pa ima svoje vzroke čisto drugje, in je skupna vsem doslej omenjenim avstrijskim načrtom in nemškemu zakonu: Izvzete naj bodo stavbe cesarskega dvora, države, dežel, okrajev, občin in javnih fondov, slednjič železnične stavbe.

Skoro z vsemi temi izjemami se moremo strinjati. Gotovo pravijo vladni motivi prav, da industrijske stavbe niso predmet nerealne spekulacije, in da druga poslopja, kakor tista, ki služijo stanovanjski in obrtni svrhi, nalik gledališčem, šolam, cerkvam, telovadnicam i. dr., niso v navadnem prometu; zidajo jih pač ponajveč javni fondi. Glede porušbenih stavb pa moramo pač obžalovati, da jih načrt

ni sprejel v svoje okrilje. Sicer je ta utesnitev spričo načina varstva stavbenih upnikov, ki ga daje načrt, razumljiva. Ako naj se da stavbenim terjatvam privilegovana zastavna pravica z učinkom, da naj se že prej vpisane pravice naplačajo iz izkupila za stavbo le do višine vrednosti praznega stavbišča, onda seveda porušbene stavbe nimajo mesta v tem sistemu. Kajti hipotekarni upniki so dali kredit na že obstoječe poslopje in »večja vrednost« (Mehrwert) stavbe je nastala le na ta način, da je uničila že prej obstoječe vrednosti. Ali ta utesnitev utegne povzročiti, da se bodo stavbeni špekulantje vrgli prav na take porušbene stavbe. V velikih mestih je še dosti ulic, osobito predmestnih, s starimi, nemodernimi, majhnimi hišami. Špekulantje pokupijo te koče in odpre se jim nova pot, da slej kakor preje izvršujejo svoje posle stavbenim upnikom na kvar — s tihim privoljenjem zakona!

Pride še prilika, da se obrazloži način, kako je nemški zakon vzdržal varstvo tudi za porušbene stavbe. Zato naj se na tem mestu le še omenja določba, ki se nahaja i v obeh avstr. vladnih načrtih i v nemškem zakonu, namreč, da naj stopi zakon za varstvo stavbenih upnikov le v tistih občinah v veljavo, v katerih se izkaže to za potrebno. Državni poslanec Wohlmeyer je dne 8 novembra l. l. v prosti združbi obrtnikov poslanske zbornice dokaj ostro kritikoval najnovejši vladni načrt; on je na vsak način za to, da se ustanovi zakon, veljajoč obligatorno in brezizjemno za vse pozidave, zazidave in prezidave. Ali s to zahtevo gre pač predaleč. Ako so se kazali divji izrastki stavbene spekulacije doslej le v gotovih velikih mestih, onda bo izprva pač popolnoma zadostovalo, ako stopi zakon najprej le za te kraje v veljavo. Ako bi se pozneje baš vsled tega, ker bi ne mogli v teh mestih nadaljevati svojih nečednih poslov, preselili v druge kraje, trebalo bi pa raztegniti moč zakona tudi na te. Seveda bi nekaj stavbenih obrtnikov poizgubilo svoje terjatve, ali to moramo vsekakor tvegati. Prelomitev trdnega zemljiškoknjižnega sistema smemo le tam prepustiti, kjer je to neobhodno potrebno in v interesu pretežne večine prebivalstva. Po sebi umevna posledica tega uvaževanja je takisto določba načrta, da je veljavnost zakona za varstvo stavbenih upnikov omejiti tudi na čas potrebe; kakor hitro nehajo pogubni vplivi špekulantstva, naj se da zopet normalne zemljiškoknjižne razmere uveljaviti. Korrolar teh določil pa je nadaljna načelna določba načrta, da se pravicam, ki jih daje uveljavljeni zakon za varstvo stavbenih upnikov, nihče ne sme odreči.

Nadaljno vprašanje je, katere stavbene upnike naj zakon varuje? V odgovoru na to vprašanje tiči višek narodnogospodarskega pomena predlaganega zakona, kajti po njem se mora ravnati tudi način, kakšno bode varstvo stavbenih upnikov.

Po vladnem načrtu naj se varujejo denarne terjatve obrtnikov in oblastveno avtoriziranih tehnikov, nastale za dela, katera so izvršili oni sami ali njih pomožno osebje. Varujejo naj se stavbeni mojstri, ki zgrade stavbo z drugimi ljudmi, in sicer glede terjatev, katere imajo za svoj trud kakor tudi za to, ker so poplačali prej omenjene terjatve obrtnikov in avtoriziranih tehnikov.

Ostanimo najprej pri teh dveh sorodnih skupinah. Njun karakteristični moment tiči v tem, da obe skupini vstvarjata večjo vrednost tal z — delom. Po zakonovih motivih je mišljeno le delo do porabne sposobnosti stavbe; udobnejša oprema stanovanj, kakor z električno lučjo, s kopalnimi sobami i. sl., ne šteje za taka dela, ki jih ščiti zakon. Krog stavbenih upnikov te vrste je torej po našem načrtu dokaj ozek. V zakonu za Nemčijo najdemo veliko splošnejšo normo, kdo spada v krog varovanih stavbenih upnikov. To so tam vse osebe, ki so udeležene pri stavbah na podlagi delovne, družbene ali dobavne pogodbe. Brez dvoma so med temi osebami tudi navadni stavbeni delavci, da, za te velja celo, — naj se to že tukaj omeni, — da jim gre za 14dnevno mezdo prednost pred vsemi drugimi stavbenimi terjatvami.

Motivi k našemu načrtu izključujejo navadne stavbne delavce popolnoma in utemeljuje to tako, da so pač redki slučaji, ko delavske terjatve razstanejo za več kakor teden dni. Sicer pa še pravijo motivi, da ne pridejo delavci v škodo, kakor da bi obrtniki svojih delavcev ne hoteli plačati, ampak zato, ker jih ne morejo plačati; ako povzdigne zakon izterljivost stavbenih terjatev, onda bodo tudi stavbeni udeleženci v stanu, da bodo svoje delavce plačevali. — Ali temu nasproti je pripomniti, da pač često stavbeni gospodar najme delavce za stavbo sam, brez posredovanja obrtnikov; pomislimo le na zidarske mojstre, ki zidajo hiše, da jih oddajo v najem. Ne smemo pa tudi pozabiti, da pride v največ slučajih nazadnje le do hipoteke, ki se odkaže, kakor bomo pozneje natančneje videli, stavbnim upnikom za njih stavbene terjatve. Toda hipoteka pa seveda še dolgo ni — gotov denar; izterljivost stavbenih terjatev še vedno ne bi bila zajamčena.

Mislimo torej, da kaže, da bi se baš za najrevnejše izmed revnih, za stavbne delavce ustanovilo posebno varstvo, in sicer prav po nemškem vzoru.

Še ena važna skupina stavbenih upnikov po načrtu zakona ne dobi neposrednega varstva: dobavitelji stavbenega gradiva. Motivi pravijo, da dobaviteljem ni treba dajati gradiva vnaprej, marveč lahko uredi dobavo tako, da imajo polno varnost za plačilo. Sicer pa — menijo motivi — dobavitelji lahko dobavljajo, ako se jim stavbeni podjetnik ne zdi voljan ali zmožen plačila, s a m o obrtnikom, onda imajo le-ti pravico, da uveljavljajo zakonito zastavno pravico za dobavljeni material. Na ta način ustvarjena varnost terjatev dobaviteljev pa utegne ostati — na papirju. Ali bodo veliki dobavitelji sploh h o t e l i obrtnikom, rokodelcem na upanje dobavljati, ali jim bodo zaupali, da bodo mesto njih vse tiste korake storili, ki so potrebni, da se doseže varnost terjatev? Ali ne bodo zahtevali uprav občutne — premije za riziko? Vsem tem pomislekom pridemo v okom, ako varujemo dobavitelje — po vzoru zakona za Nemčijo — kakor činitelje, ki višajo vrednost tal, prav tako, kakor rokodelce. — Mimogrede naj se omeni, da hoče W o h l m e y e r j e v predlog varovati vsakega najmanjšega obrtnika, pa pa tudi vse dobavitelje tudi glede vseh del in dobav, tudi ako služijo le boljši opremi stanovanja, — na stavbene delavce pa je zabil.

Za slučaj, ki se pogostoma pripeti, da stopi stavbeni mojster ali stavbeni podjetnik med stavbene gospodarje in stavbene rokodelce ter dobavitelje, določa načrt to-le: Varujejo naj se terjatve, ki jih ima stavbeni mojster ali enakovredni podjetnik do stavbenega gospodarja za svoj trud, in pa za to, ker je sam plačal privilegirane obrtnike ali avtorizirane tehnike. Tudi te meje varstva so preozke. Na vsak način bi pričakovali, da naj se varujejo i terjatve, ki so nastale s tem, da je stavbeni mojster plačal stavbene delavce in dobavitelje. Ni razloga, zakaj naj bi stavbeni podjetnik imel manjšo varnost glede tega dela svojih izdatkov, nego za plačilo stavbenih obrtnikov. Saj hočejo motivi, da bodi pravec za zakonito varstvo, ne mezdna pogodba, ampak d e j a n s k a d a j a t e v k stavbi. Mari si moremo misliti bolj dejanske dajatve, kakor plačilo stavbenega gradiva iz žepa stavbenega mojstra? In vendar besedilo načrta prav take terjatve izključuje od varstva; le njegov trud in pa naplačilo stavbenih rokodelcev naj bo deležno varstva. Ali se bo v takih razmerah našel

še kak stabelni podjetnik, da prevzame sezidavo stavbe tako, da izroči stavbenemu gospodarju — ključ, ako ne dobi že kar naprej celo tega plačila? Na drugi strani: Ali bo stabelni gospodar hotel tvegati celo to vsoto v naprej?

Kakor smo videli, cvete stavbeno sleparstvo najbolj tam, kjer se posreči med stavbenega gospodarja in med stavbene rokodelce ter dobavitelja vrniti — slamnatega moža, slutvo podjetnika. Ta človek brez sredstev in brez stida sklepa pogodbe s stavbenimi udeleženci ali si pa še sam za svojo osebo postavi na videz nadaljnega podpodjetnika. Dobavitelji in stabelni obrtniki izpolnijo zase pogodbe, nasprotna stran — ne; stavbenega gospodarja pa ne morejo držati, saj ž njim niso v nikaki pogodbeni zvezi. Avstrijski načrt hoče tem nezdravim razmeram temeljito odpomoči. Raz stališča, da naj dobe oni, ki sodelujejo pri stavbi, neposredno stvarno pravico na končano stavbo, določa, da bodi enako, ali je bila pogodba sklenjena s lastnikom stavbišča, ali s kakim podjetnikom, ali podpodjetnikom; stabelni upniki dobe stvarno pravico do stavbe neposredno. Ta uredba je pač boljša, nego li v nemškem zakonu. Tu se štiti takozvani posredni upnik tako, da mu jamči stabelni gospodar za njegove terjatve, ako mu je bilo znano, ali ako mu je le radi velike brezbriznosti ostalo neznano, da podjetnik ni imel potrebnih sredstev, ali da ni imel namena, zadostiti svojim dolžnostim v polnem obsegu. Dokazna dolžnost je tu preobrnjena: stabelni gospodar dokaži ekskulpujoče razloge! Stališče zakona v Nemčiji sicer ni dokaj oddaljeno od našega, ali vsekakor zamota prav brez potrebe ves položaj, in baš to je pri stavbenih podjetnikih čisto odveč; kajti stabelni udeleženci naj kalkulirajo kolikor možno sigurno.

Ne sme se pa zamolčati, da se je baš ob to uredbo našega načrta poslanec W o h l m e y e r hudo obregnil, češ, pomenila bi silne ovire za celo stavbeniško delovanje. Po naših mislih ni vzroka za tako bojazen. Saj je tudi stvarno jamstvo nove stavbe pod kontrolo strank, tudi to jamstvo se da sodno izpodbijati in istotako uveljavljati. Baš realna kalkulacija dobi trdno podlago, ako naj ve stabelni gospodar kar najprej, da jamči za vsako delo stavba kakor taka, moral si bo pač dobro pregledati svojega stavbenega mojstra in zahtevati od njega garancije, da se bo vršilo plačevanje obrtnikov in dobaviteljev v redu. Ako bi vsled tega ta ali oni stabelni mojster — odletel in ostal brez posla, to r e a l n e m u razvoju stavbenega podjetnika gotovo ne bo na kvar!

Pridemo k zadnji, pa prevažni skupini stavbeni udeležencev, ki takisto zahtevajo zaščite; to so tisti udeleženci, ki k stavbi ne prispevajo niti dela, niti materiala, ki pa dajo sredstva za nabavo obojega: to so dajalci stavbenega denarja.

Kakor uči izkušnja, dovoljujejo tisti, ki se pečajo z izposojevanjem denarja za stavbe, do 60% stavbene vrednosti kredita. Pri denarnih zavodih se je razvila sama od sebe nekaka kontrola, da se valuta hipoteziranega kredita nakloni neposredno tistim, ki prispevajo k stavbi z delom ali materialom. Banke si izgovore, da same plačujejo stavbene upnike. Na ta način si zagotove, da se stavba res skonča in da jim ni treba navsezadnje prevzeti le napol ali še manj izgotovljene stavbe. S tem, da pride kontrola izplačevanja v roke tistega, ki da denar, je skrbjeno za le-tega, pa tudi za stavbene upnike. Kjer take kontrole ni, kjer se celo združita tisti, ki kredit jemlje, in pa tisti, ki ga da, da ukaneta, če le možno, stavbene podjetnike, tam se le tem godi slaba. Dražiti na pol izdelano stavbo, jim ne kaže, hočeš nočeš, prepustiti jo morajo tistemu, ki ima na zemljišču še hipoteko; ta jo dobi za mal denar, sami pa pogube vse svoje terjatve.

V takih razmerah mora se pač priti do zaključka, da bi bilo vprašanje, kako stavbenim upnikom dati varstva, rešeno najboljše tedaj, ako bi se na kakršnikoli način poskrbelo, da bi se denarni krediti zašigurali za zadostitev tistih, ki so prispevali k stavbi z delom ali materialom, ne da bi pri tem ti denarni upniki kaj tvegali. V tem zmislu hoče avstrijski načrt vprašanje rešiti, to pa tako korenito, da si radikalnejše rešitve ne moremo misliti. Načrt skaplja varstvo denarnih dajalcev samih z varstvom stavbenih obrtnikov v eno nerazdružno celoto, daje sicer v njej denarnim upnikom prednost, ali za to, da dobe denarni upniki tako prednost, zadenejo jih dolžnosti, ki jim omogočijo docela vsako špekulacijo za stavbeni objekt, pri tem pa vendar vstvarjajo stavbenim obrtnikom popolno varnost.

Posojanje na stavbo, ki naj je zakon varuje, se v zmislu načrta omejuje pred vsem časovno. Le, ako se vknjiži posojilo po zaznambi stavbenega dovolila in pa pred zaznambo uporabnostnega dovolila v zemljiški knjigi in pri tem izrecno označi kakor stavbna kreditna hipoteka, more biti zakonovega varstva deležna. Istinito pa dobi to varstvo šele tedaj, kadar dajalec stavbenega kredita posojilno valuto plača pri stavbenem denarnem

u r a d u. Pri tem se stavbeni kredit še v drugem oziru nekoliko — privije: Obrestna mera za tak privilegovani kredit sme znašati le 10% čez zakonito obrestno mero; višje izpogojene obresti nimajo tiste posebne varnosti, ki gre glavnici po zakonu za varstvo stavbenih terjatev.

Zakon za nemško državo ne vsebuje niti približno takega jerobstva za stavbene finance, kakršno hoče uvesti naš načrt. Pred vsem je tam vsaj teoretično dopustno, da se stavbena kreditna hipoteka vknjiži še p r e d zaznambo stavbenega dovolila, ne da bi se s tem značaj varstva hipoteke kaj izpremenil. Nadalje je dajatelju kredita le prosto, ali se hoče poslužiti kakega zaupnika (Treuhändler) in prepustiti njemu izplačevanje valute. Stavbena denarna hipoteka, ki jo je vsekakor za tako označiti, ima pravico, da pride do pokritja še pred zahtevki iz delovnih, službenih in mezdnih pogodb, ako in kolikor so se baš ti zahtevki poravnali na račun stavbene denarne terjatve, in sicer ne glede na to, ali je posredoval zaupnik, ali ne. Predprava dajatelja stavbenega denarja nastane celo tedaj, ako plačana stavbena terjatev v resnici niti ni obstajala, vendar pod pogojem, da to dajatelju stavbenega kredita ni bilo naravnost znano, ali da mu ni ostalo samo radi velike brezbriznosti neznano. Petina stavbenega denarja, ki se hipotecira, mora obdržati stavbeni upnik še dva tedna po razglasitvi uporabnostnega konsenza, sicer predprava za ta del ne velja. Šele po teh dveh tednih sme izplačati stavbenim upnikom, ne da bi mu pretila izguba predprave. Ako se mu pa dostavi tekom teh 14 dni sodn'm potom prepoved izplačila od kakega obrtnika ali dobavitelja, ki je svojo zahtevo na pristojnem mestu pravilno oglasil, onda si more zavarovati svojo predpravo, če založi dotični del, oziroma vso petino pri sodišču.

Sedaj pa primerjajmo določbe našega načrta in zakona za Nemčijo. Le-ta vsebuje dokaj sitnosti za stavbeni kredit, ker sili dajatelja stavbenega kredita, da mora paziti na gotove roke, da pridrži petino posojila, da izplača denar pravemu upniku i. t. d. Avstrijski načrt se je sicer res srečno izognil takim sitnim določbam, tudi varnost stavbenega kredita poglobil, ali z zahtevo, da mora biti valuta posojila plačana pri stavbenem denarnem uradu, sicer posojilu ne gre nikaka varnost, zvezal je stavbenemu kreditu roke, izpodrezal mu žile, ki naj mu dovajajo življenjskih sil. Kajti, ako naj stavbeni denarni zavod porablja valuto posojila samo za privilegirane denarne terjatve stav-

benih obrtnikov, kaj pa bo s tistimi zneski, ki se vsepovsod kar vnaprej odvzamejo od posojenih glavnice, n. pr. obresti, provizije i. t. d.? Kaj s tistimi zneski, ki naj jih dobe drugi, ne baš privilegirani upniki? Kaj s pristojbinskimi terjatvami za prenos lastnine, kaj z zaostalo kupnino za svet i. t. d.? Kako bo slednjič z varnostjo 1% od posojene glavnice, katero naj sme stavbeni denarni urad pridržati za svoje poslovalne stroške? Mari naj visi ta nikakor ne neznatni drobec posojenega zneska kar v zraku brez posebne varnosti?! — Za vse te postranske obveznosti, ki se ponavljajo ob vsaki graditvi, moral bi si graditelj, ki ni sam kapitalist, najeti posebno glavnico, ne da bi za to veljala varnost po zakonu za stavbene terjatve. Baš zato pa bi bili pogoji za tako posojilo kaj trdi in iz njih bi narasla nova, prav velika nevarnost, da pride še pred dokončanjem stavbe — do poloma in prisilne dražbe!

Sedaj pa še — stavbeni denarni uradi! Kako bi bili pravzaprav urejeni, tega načrt še ne pove; to naj bi se določilo šele s posebno izvedbeno naredbo. Ali to pa načrt že izreka, da naj ustanove občin te urade, in sicer ob svojem jamstvu za pravilno poslovanje, pa tudi za pravo porabo denarja. V to svrho naj imajo pač pravico, da se smejo prepričati o obstoju in zapalosti vsake terjatve, katere plačilo se zahteva. Tudi odškodnina za njih posle se jim prizna; kakor že zgoraj omenjeno, obstajala bi v pravici, da si smejo ti uradi pridržati del vplačane glavnice, kateri pa 1% ne sme prekoračiti.

Brez dvoma bi pomenilo posredovanje plačil iz stavbenega kredita po stavbenih denarnih uradih dobro varnost tako za stavbene denarne upnike, kakor tudi za vse druge privilegovane udeležence. Stvar bi bila tudi dokaj preprosta in udobna. In vendar ni misliti, da bi se ves ta aparat v praksi obnesel! — Že se je oglasil strokovnjak, zastopnik obrtnikov poslanec Wohlmeyer; ta je v prosti združbi obrtnikov v poslanski zbornici kratkomalo izjavil, da bi bila ustanovitev takega urada, ki bi smel preskušati obstoj in zapalost terjatve, — nezmisel; kajti v takem uradu bi sedeli kakor zaupniki — medsebojni konkurentje, in njih nadzorovalna pravica bi bila na las podobna — prisilni upravi stavbenega obrta. Poleg tega pa je še prav posebno vpoštevati finančni moment. Naprava takega urada bi stala obilo denarja. Manjše občine si ga gotovo ne bi mogle — privoščiti; stavbena špekulacija bi lahkim srcem zapustila veliko mesto in se zasidrala ob njegovi periferiji, kar — v predmestju.

Ti pomisleki silijo brez dvoma, da naj se poišče drugačna pot, po kateri naj pride vsem udeležencem pričakovana varnost. Tisto fakultativno izplačevanje valute stavbenega posojila potom zaupnikov, kakršno je v zakonu za Nemčijo določeno, se strožjemu sistemu našega načrta pač ne bi dalo utelesiti. In vendar kaže, povzeti vsaj idejo zaupnikov in jih postaviti namesto denarnih stavbenih uradov. Mislim si stvar tako, da bi se pooblastila kaka banka za sprejemanje in izplačevanje posojilne valute. Pri tem naj bi bila vezana le na odobritev računa po stavbenem gospodarju in glede višine računskih postavk na maksimalni tarif, ki bi ga določevalo in objavljalo stavbeno oblastveno za vsako stavbeno dobo sproti. Na ta način bi izginilo tisto odurno jerobstvo in konkurenčno nasprotovanje, stroški bi bili brez dvoma dokaj manjši, in pri vsem tem bi bilo možno, da bi se založeni denarji v banki obrestovali, dočim bi po stavbenih denarnih uradih ležali brez najmanjšega haska.

(Dalje prihodnjič.)

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Pravni pripomočki intervenientov, ki so sosporniki (§ 14 in 20 c. pr. r.) učinkujejo za vse. — Formelnemu predpisu §-a 579 o. d. z. je ustrezno le tedaj, ako se priča poslednje volje podpiše vsaj s pristavkom »priča«; pristavek »zapisnikar« ne zadostuje in je taka poslednja volja po §-u 601 o. d. z. neveljavna. — Derogatorna klavzula (§ 716 o. d. z.) težko ali sploh ne izvedljive vsebine ne ustanavlja nepreklicne, torej neveljavne poslednje volje, ker je klavzulo samo možno preklicati, poslednjo voljo samo pa uničiti (§§ 716 in 717 o. d. z.). — Interpretacija § 565 o. d. z.

C. kr. okrožno sodišče v M. je v pravni stvari tožnice Marije M. ob postranski intervenciji Jerneja in Franceta P., Hermine in Marije R. proti toženi »Dijaški kuhinji« v M. ob postranski intervenciji Gustava P., Jakoba H., Jerneja V. in Josipa V. izdalo v glavni stvari radi neveljavnosti oporoke nastopno sodbo:

Toženi nasproti se ustanovi, da je pismena oporoka z dne 3. marca 1902 dne 6. avgusta 1910 zamrle Marije D. neveljavna in

da pristojda dedna pravica tožnici na podlagi oporoke z dne 4. aprila leta 1910.

Dejanski stan.

Dne 16. avgusta 1910 umrla Marija D., hišna posestnica v Mariboru, je zapustila dvoje oporok in sicer dtto. Maribor 3. marca 1902 in dtto. Maribor 8. aprila 1910.

V prvi je postavila dijaško podporno društvo »Dijaška kuhinja« v Mariboru glavnim dedičem. Ta oporoka ima derogatorno klavzulo, da so vse dosedanje zadnjevoljske naredbe ob veljavo in da naj bodo tudi vse poznejše naredbe neveljavne, če bi ne bile od nje same z latinskimi črkami in z rdečilom pisane ter z črnilom dvakrat podpisane pred časovnim datumom.

V drugi oporoki z dne 8. aprila 1910 pa je postavljena glavnim dedičem Marija M., zasebnica v Mariboru; v tej oporoki ni zgoraj omenjena klavzula ne razveljavljenja, niti ne odgovarja ta oporoka v prvi oporoki predpisani obliki.

Toženo društvo »Dijaška kuhinja« se je na podlagi oporoke z dne 3. marca 1902, Marija M., današnja tožnica, iz naslova oporoke z dne 8. aprila 1910 prijavila pogojno dedičem.

V toliko je dejanski stan nesporen. Tožnica trdi, da je oporoka z dne 3. marca 1902 neveljavna, ker je priča v oporoki, dr. Radoslav P., kot odbornik društva »Dijaška kuhinja« vdeleženi dedič ter v obilni meri interesiran, tedaj nezmožna priča. Nadalje pa izpodbijana oporoka ne vsebuje resnične volje zapustnice, ker ni hotela društva »Dijaška kuhinja« postaviti glavnim dedičem, temveč mu voliti le 500 kron.

Tudi je oporoki z dne 3. marca 1902 dostavljena derogatorna klavzula neveljavna, ker ni izražala volje zapustnice, ki je znala pisati le kurentno pisavo, z latinskimi črkami pa je znala le podpisati svoje ime. Sama bi si bila tedaj onemogočila nanovo testirati, kar pa gotovo ni bil njen namen, ker je pozneje naredila še tri oporoke.

Derogatorno klavzulo je tedaj smatrati kot nemogoč pogoj ter je zaradi tega neveljavna.

Marija D. si tudi nikdar ni bila svesta dalekosežnosti te klavzule, kajti po omenjeni oporoki je napravila še dve notarski oporoki z dne 16. decembra 1905 in 13. marca 1906, in pa oporoko z dne 8. aprila

1910, ne da bi bila komurkoli omenila niti izpodbijane oporoke, niti derogatorne klavzule.

Oporoko z dne 8. aprila 1910 je naredila Marija D. v istočasni prisotnosti naprošenih oporočnih prič B., K. in D. ter jo proglasila kot svojo oporoko.

Derogatorna klavzula v izpodbijani oporoki se je pristavila po predlogu drja P. in ne po inicijativi in prosti volji zapustnice.

Na stališču tožnice stoje postranski intervenienti tožnice J. P., F. P., H. R. in M. R., trdeč, da je edinole oporoka z dne 8. aprila 1910 veljavna.

Toženka navaja sledeče:

Dne 12. junija 1901 je prišla Marija D. v pisarno drja P. z izraženim namenom, da naredi oporoko; takrat je dala tudi potrebne informacije ter poverila drju P. sestavo oporoke. Dr. P. je napravljajl zadevne oporočne osnove, katere je predložil Mariji D. v pregled, dokler ni konečno dne 3. marca 1902 v prisotnosti Marije D. v svoji pisarni dr. P. svojemu stenografu narekoval izpodbijano oporoko, katero je Marija D. točko za točko odobrila, in jo, ko se ji je še enkrat prebrala, v celoti odobrila ter konečno podpisala.

Ni res, da Marija D. ni poznala latinske pisave. Doma je bila iz slovenskega ozemlja (Ptuj), bila je rojena Slovenka, znala je tedaj gotovo slovenski pisati, gotovo pa je znala svoje ime slovenski podpisati.

Oporoka se, da bi bil dr. P. nezmožna priča. »Dijaška kuhinja« je dobrodelno društvo za preskrbovanje hrane ubogim dijakom, juridična oseba z lastnim imetjem. Sicer pa dr. P. ob času ustanovitve izpodbijane oporoke z dne 3. marca 1902 ni bil odbornik.

Oporoka se nadalje, da bi bila derogatorna klavzula v oporoki z dne 3. marca 1902 »contra bonos mores«, ter navaja, da tožnica nima aktivne legitimacije: Oporoka z dne 8. aprila 1910 je neveljavna, ker je podpisana samo od dveh oporočnih prič.

Postranski intervenienti toženke navajajo posebno še sledeče:

Nepravilno je, da je hotela M. D. društvu »Dijaška kuhinja« zapustiti samo volilo, ter da se je v tem zmislu izrazila. Derogatorna klavzula je resnično odgovarjala volji zapustnice. Njena morebitna nezmožnost slovenske pisave že zaradi tega ne more biti nemogoč pogoj, ker se je zapustnica latinski pisavi priučila; sicer pa bi bila lahko s par besedami derogatorno klavzulo preklicala, ali pa bila izpodbijano oporoko lahko, raztrgaje jo, uničila.

Če Marija D. ni omenila sporne oporoke pri napravi poznejših oporok, se je to zgodilo za to, ker je bila prepričana, da ostane ista tako v veljavi, ter je napravila poznejše oporoke le na priganjanje mnogih sorodnikov, da bi jo pustili v miru.

Zapustnica sama je zahtevala pristavek derogatorne klavzule v oporoki, oziroma je izjavila, oporoka naj bo neizpremenljiva.

Iz zapuščinskega akta sta se prečitali oporoki z dne 3. marca 1902 in 8. aprila 1910, ter se je ugotovilo, da se krijete z izpovedbami strank. Mesto v oporoki z dne 3. marca 1902, v katerem se postavlja dedič, se glasi: Vse, kar se od mojega premoženja mogoče na ta način še ni razdelilo, kakor tudi vse, kar bi postalo prosto, če bi katero prejšnjih določil iz kateregakoli vzroka odpadlo, naj pripade dijaškemu društvu »Dijaška kuhinja« v Mariboru kot dedni delež.

Iz §-a 3, pravil društva »Dijaška kuhinja« v Mariboru, se konstatuje, da je smoter društva ta, preskrbovati ubogim in marljivim srednješolcem ter učiteljsčnikom v Mariboru opoldansko hrano.

Priča dr. Radoslav P. pravi, da je prišla junija meseca 1901 Marija D. v njegovo pisarno z naročilom, naj bi ji napravil oporoko, ter je podala potrebne informacije, katere so vsebovale različna volila, med temi tudi eno z besedilom: »Kar ostane, dobi »Dijaška kuhinja«.« O kaki derogatorni klavzuli takrat še ni bilo govora. Po teh informacijah je zasnoval priča dr. P. oporočni osnutek, katerega je dobila zapustnica domov v pregled. Tudi ta osnutek vsebuje določbo, tičečo se »Dijaške kuhinje«. Priča predloži stenoграфski zapisek, kakor misli, osnutek oporoke z dne 3. marca leta 1902. V tem osnutku se že nahaja derogatorna klavzula. Te osnutke je imela Marija D. tudi pri sebi doma in sicer menda v latinski pisavi. Dne 3. marca 1902 je Marija D. v pisarni drja. P. vprašljivo oporoko prebrala, ali pa se ji je prebrala, ter jo je podpisala. Takrat, ko se je narekoval koncept, je izjavila Marija D., da je njena volja, da naj bi bila ta oporoka tako sestavljena, da bo edino veljavna, ne kaka prejšnja ali poznejša. Priča ji je nato pojasnil, da se nepreklicne oporoke ne da narediti, ter ji je obrazložil, da se dado napraviti le gotove omejitve. Izraza »derogatorna klavzula« zapustnica seveda ni razumela. Nato se je derogatorna klavzula sprejela v oporoko in je dr. P. razložil Mariji D. njeno vsebino in njen pomen. M. D. je vzela vsebino klavzule na znanje in priča je mnenja, da je

isto tudi razumela. Tudi ni omenila, da ni zmožna latinske pisave. Kako je prišla v stenografskem osnutku oporoke pri derogatorni klavzuli namesto besede »ali« besedica »in«, ne ve priča več povedati.

Priča dr. F. pravi, da je Marija D. v njegovi pisarni napravila dve oporoki in eno izročilno pogodbo, a pri tem ni zapustnica nikoli omenila, da je že leta 1902 pri drju. P. napravila oporoko. — Priča Alojzij B. pravi, da ga je M. D. leta 1910 enkrat ogovorila ter mu rekla, da ga bode naprosila, naj ji bo priča pri oporoki, ker hoče oporoko, v kateri je tudi »Dijaški kuhinji« nekaj naklonila, izpremeniti. Dijaki so nehvaležni, jo niti ne pozdravljajo. Nekoliko časa po tem, ga je dala poklicati v svoje stanovanje, kjer ste bili že priči Alfonz D. in Ivan K. V teh vseh treh istočasni prisotnosti je Marija D. razglasila svojo poslednjo voljo, katero je Alfonz D. napisal. Prejšnjih oporok, kakor tudi »Dijaške kuhinje« takrat ni omenila.

Priča Alfonz D. pravi, da mu je leta 1906. Marija D. pravila, da je napravila oporoko, v kateri je tudi nekaj naklonila slovenskemu dijaškemu domu, ter da namerava to oporoko po nasvetu neke gospe preklicati. — Marija D. je imela pri sebi v hiši vedno sorodnike, nečakinje in nečake. Če je bila s katerim izmed njih nezadovoljna, če se je nanj jezila, je to izražala na ta način, da je izpremenila svojo poslednjo voljo. Pri sestavi oporoke z dne 8. aprila 1910 je bil priča prisoten, in sicer je bil od Marije D. povabljen. Tam je bil Ivan K. in kmalu nato je prišel tudi Alojzij B. Tema dvema in njemu je potem Marija D. izjavila, da hoče postaviti svojo nečakinjo Marijo M., današnjo tožnico, glavnim dedičem, ter je izpremenila tudi nekatera volila. Priča je potem napisal od zapustnice izraženo voljo, prebral listino, katere vsebino je Marija D. odobrila in podpisala. Priča sam se je podpisal kot »z a p i s n i k a r«, ker mu je zapustnica v tej poslednji volji naklonila volilo 200 K. O kaki drugi oporoki, ali o kaki derogatorni klavzuli Marija D. ni takrat ničesar omenila.

Že leta 1908. je priča, po naročilu Marije D., sestavil zanj oporoko, pri kateri so bile navzoče iste priče. Takrat se je vzela izjava v oporoko, da naj odpade volilo za »Dijaško kuhinjo«. O kaki derogatorni klavzuli tudi takrat ni bilo govora.

Priča Ivan H. pravi, da je stanoval dve leti pri Mariji D. in mu je prilično pravila, da je prišla zelo mlada od doma, da tedaj ne

zna pravilno slovensko govoriti, in da latinice pisati ne zna. Pri svojem možu se je učila le nemško pisati.

Priča Katarina N. je izjavila, da je deset let služila pri umrli Mariji D., ki sploh ni znala ne brati, ne pisati. Pozneje se je po navodilih svojega moža toliko naučila, da je znala za silo pisati svoje ime. Pisave v zapisnih knjigah, predloženih po dr. M., so deloma pisane od moža umrle D., deloma so to pisni poskusi Marije D.

Priča Marija L. pravi, da Marija D., ki je bila njej nasproti jako blagotvorna, ni bila posebno naklonjena dijakom, tudi ne H.-ju, ki je pri njej stanoval. Prilичno se je njej nasproti izrazila, da naj kmetje raje porabljajo svoje sinove doma pri delu, namesto da se zanje pri delu trudijo.

Priča Ivan K. pravi, da je Marija D. že leta 1898. prišla k njemu z neko oporoko, katero naj bi bil podpisal kot priča. Vsebina oporoke priči ni bila znana. Takrat se o društvu »Dijaška kuhinja« ni govorilo.

Dne 8. aprila 1910 se je v pričini navzočnosti v stanovanju Marije D. napravila zopet oporoka, na koje vsebino se pa priča natančno več ne spominja. Toda zapustnica mu je bila že pred 8. aprilom 1910 pravila, da hoče v novi oporoki postaviti današnje tožnico glavnim dedičem; to se je v oporoki z dne 8. aprila 1910 tudi zgodilo. O prejšnjih oporokah, oni pri drju P. sestavljeni in obeh pri drju. F. narejenih, Marija D. takrat ni ničesar omenila; na opazko, češ, naj bi kmetje svoje sinove raje za delo doma pridržali, namesto da jih pošiljajo v šole, se priča ne spominja.

Razlogi.

Najpreje je razmotrivati vsled zadevnega ugovora aktivna legitimacija tožnice. Toženka opira ta ugovor na to, da manjka oporoki z dne 8. aprila 1910, na kateri temelji tožbeni zahtevek, postavna oblika, ker je samo pred dvema pričama narejena; Alfonz D. je namreč podpisan le kot zapisnikar.

Tožiteljica tedaj ne bi imela pravnega interesa (naslova?) izpodbijati oporoko z dne 3. marca 1902.

A tudi če se ne upošteva sicer ne popolnoma pojasnjeno in za postavno dedovanje tožnice morda merodajno sorodstvo njeno z Marijo D., je uvaževati, da se oporoka z dne 10. aprila 1910 dosedaj od nobene strani ni izpodbijala, da se je tedaj ne more smatrati ob

sebi neveljavnim, da pa toženka, — izvzemši danes sporno derogatorno klavzulo oporoke z dne 3. marca 1902 ni upravičena in interesirana izpodbijati oporoko z dne 10. aprila 1910 iz drugih formalnih vzrokov, ker bi bili obe notarski oporoki z dne 16. decembra 1905 in 13. marca 1906 kot pozneje ustanovljeni njenim pravicam na poti. (§ 713 o. d. z.) Legitimacija tožnice za to tožbo se je tedaj od toženke po krivici zanikala, tembolj, ker je določeno v notarski oporoki z dne 16. decembra 1905 tožnici višje volilo, nego v oporoki z dne 3. marca 1902 in bi imela interes izpodbijati oporoko z dne 3. marca 1902 tudi, če oporoka z dne 8. aprila 1910 ne bi prišla v poštev.

V stvari sami pa je sodišče uvaževalo to-le:

Nesporno je, da se nahaja v oporoki z dne 3. marca 1902 derogatorno klavzula v dejanskem stanu omenjene vsebine. Tožnica pa trdi, da ta klavzula ni odgovarjala volji zapustnice, da zapustnica ni poznala njene dalekosèžnosti, da se je zapustnici s to klavzulo za vedno odvzela možnost testirati, ker ni bila zmožna latinice, oziroma si je pridržala pravico, prenarediti oporoko z nemogočim pogojem. Vse to prereka tožena. Pri presoji vprašanja, če je navedena klavzula v oporoki z dne 3. marca 1902 pravoveljavna, ozirati se je pred vsem na določilo §-a 552 o. d. z., da je poslednja volja v bistvu preklicljiva. Nepreklicna izjava poslednje volje je tedaj čisto izključena.

Zapustnik, ki temeljem §-a 716 o. d. z., pridene izjavi svoje poslednjè volje derogativno klavzulo, si omeji pravico proste preklicljivosti na ta način, da veljaj vsaka poznejša oporoka le, če je ali izrecno razveljavil klavzulo, ali če jo je v novi oporoki izpolnil. V istini se tedaj ustvari za novo oporoko nadaljni natančno določeni predpis oblike, če naj bo voljavna navzlic prejšnji oporoki.

Kakor je na eni strani sodišče primorano, strogo presoditi, če ustreza poznejša oporoka natančno vsem zahtevam §-a 716 o. d. z. in če je sposobna, razveljaviti prejšnjo z derogatorno klavzulo opremljeno oporoko, tako je na drugi strani potrebno, da se istotako strogo preišče, če je taka preklicnost oporoke omejujoča klavzula tudi resnično odgovarjala zapustničini volji in če se ni izkazalo, da je praktično z ozirom na posebne okoliščine preklicnost popolnoma odstranjena.

Iz izpovedi priče dr. Radoslava P., ki je sestavil oporoko z dne 3. marca 1902, se ugotovi, da je zapustnica od njega zahtevala, da

naj bode oporoka tako sestavljena, da ne bo veljavna nobena prejšnja in nobena poznejša oporoka, kar je razumel priča po vsej pravici tako, da naj bi se napravila nepreklicna oporoka. Podučil je Marijo D., da se taka oporoka ne more sestaviti, ampak da se smejo napraviti le gotove omejitve. Nato se je sprejela omenjena klavzula v testament, priča je zapustnici obrazložil njeno vsebino, ter ji povedal, da se sprejme kot omejitev v oporoko zato, da bi bila nepreklicna. Marija D. je vzela vsebino klavzule na znanje in priča je mnenja, da jo je razumela.

Za spor odločilna izjava priče drja. P. kaže, da Marija D. ni bila duševna povzročiteljica vsebine te klavzule, da ni nastala po njeni inicijativi. Ona je le odobrila po priči drju. P. stavljen ji predlog; § 565 o. d. z. pa določuje, da mora zapustnik svojo voljo določno izjaviti, ne pa, da le pritrdi stavljenemu mu predlogu. Pri tako važni določbi, kakršna je klavzula po §-u 716 o. d. z., se mora pa tudi zahtevati, da določi zapustnik sam vsebino in posamezne formalitete klavzule, kajti nevarnost je, da bi pozneje ne mogel več napraviti oporoke, če ne bi izpolnil vseh točk klavzule; ta nevarnost je tem večja, čim bolj komplicirana je klavzula in čim priprostejše olike je zapustnik.

Iz tega sledi, da določba predmetne derogatorne klavzule že z ozirom na § 565 o. d. z. ni pravoveljavna.

Brez pomena pa je klavzula tudi iz tega razloga:

Glasom pričevanja drja. P. je zapustnica nameravala napraviti nepreklicno oporoko. Po navodilu priče, kot sestavitelja oporoke, naj bi se mesto tega sprejela derogatorna klavzula, ter je priča zapustnici izrecno izjavil, da pride klavzula v zapustilo¹⁾ kot omejitev, »da bi se ne moglo preklicati«. Po klavzuli naj bi se bilo torej to doseglo, kar zakon v §-u 552 o. d. z. naravnost izključuje: namreč enostranska, a nepreklicna poslednja volja. Ugotoviti je tudi, da bi se bil, kakor stvar stoji, ta smoter dosegel, če naj klavzula obvelja.

To izhaja deloma iz kompliciranosti v klavzuli predpisane oblike za veljavni poznejši testament, če se ista primerja z življenjskimi razmerami in s stopnjo zapustničine omike, priproste žene iz naroda, deloma iz okoliščine, dokazane po izpovedbah prič Ivana H. in Katarine N., da zapustnica ob možitvi ni znala ne pisati, ne brati, da jo je soproj naučil in da latinice pisati ni znala.

¹⁾ »Zapustilo“ na Notranjskem v rabi za „oporoko“, „poslednjo voljo“, „testament“.

Resničnost teh navedeb sledi tudi iz predloženih pisav, v kolikor se da glede njih sploh dognati, da so od Marije D. Jasno je tedaj, da zapustnica klavzule izpolniti ni mogla in da preklic oporoke z dne 3. marca 1902 ni bil le otežkočen, marveč sploh nemogoč. Klavzula nasprotuje torej v §-u 552 označenemu strogemu pravnemu pravilu, da bodi testament po svojem bistvu nepreklicen.

Temu nasproti ne gre trditi, da zapustnici ni bilo treba klavzule izpolniti, marveč da bi jo bila smela uničiti, kajti tu gre za klavzulo kot tako in za to, naj li, če obvelja, pravno učinkuje.

Če pa je klavzula brezpomembna, tedaj je testament z dne 3. marca 1902 brez učinka, pač pa oni z dne 8. aprila 1910 kot zadnji testament Marije D. tako dolgo, da ga ne izpodbije v to upravičena oseba.

Pripomni se še, da bi glasom pričevanja navedenih prič vsebina oporoke z dne 3. marca 1902 ne odgovarjala faktično poslednji volji zapustnice, ker je zapustnica v zadnjih letih omalovaževala dijake in »Dijaško kuhinjo«.

(Ta razsodba ima h koncu zaznamek poznejšega datuma, kakor je iztekla razsodba. Ta zaznamek se glasi:

Predstoječa razsodba se je na prvi strani v 15. vrstici od zgoraj uradoma popravila glede postranskega intervenienta G. P.: glej prizivno razsodbo.)

Proti tej razsodbi so se prizvali tožena in njeni postranski intervenienti.

Prizivno sodišče prizivu tožene in njenih intervenientov ni ugodilo in obsodilo toženo »Dijaško kuhinjo« na povračilo stroškov tožnici in njenim postranskim intervenientom.

Dejanski stan.

Tožnica in njeni intervenienti izpodbijajo v posebnih prizivih razsodbo v polnem obsegu in se prva v vzklicnem izvodu sklicuje na prizivni razlog napačne dokazne ocene in napačne pravne presoje, slednjič pa na pomanjkljivost postopanja in napačno pravno oceno.

Izvajajoč prvi razlog, se sklicuje tožena na to, da je I. instanca iz dokaznega materiala prezrla pravilni sklep, da je Marija D. v svrhu definitivne uravnave svojih premoženjskih razmer za slučaj smrti napravila oporoko pri drju. P., nadaljna zapustila pa, zavedajoč se

njih neveljavnosti, napravila zgolj, da pomiri nasilne sorodnike, ker bi se sicer moralo domnevati, da je zapustnica prišla ob pamet in da so bile poznejše oporoke vsled tega po §-u 566 o. d. z. neveljavne. Napačno je tudi sklepanje iz izpovedbe drja. P., da zapustnica ni proizvožiteljica derogatorne klavzule, ker je prišla k drju. P., ga vprašala, kako se napravi nepreklicna oporoka ter potem po pojasnilih zastopnikovih odobrila njegove predloge. Tudi sklep, da Marija D. ni bila zmožna latinice, oziroma da se je ni mogla privaditi, je napačen, ker je bilo za to od leta spornega testamenta (1902) pa do njene smrti (1910) dovolj časa.

V pravnem oziru so se upoštevali vsi zakoniti formalni zahtevki, celo § 580 o. d. z., dasi je zapustnica znala pisati. Neopravičeno označuje I. instanca klavzulo kot komplicirano, ker je bila zapustnica sicer neolikana, pa jako bistroura. S to klavzulo ni testament nikakor postal nepreklicen, ker bi ga zapustnica vsak čas od drja. P. zahtevati utegnila, ga mogla uničiti, ali pa si pri drugem zastopniku zaprositi nasveta; tudi je bila gotovo zmožna latinice vsaj v tem obsegu, da bi bila spisala kratko preklicno izjavo.

Postanski intervenienti karajo, kar se tiče pomanjkljivega postopanja, da je sodba prezrla postranskega intervenienta G. P. in da torej tožba njemu nasproti ni rešena. Pomanjkljivo in napačno pa je tudi protokoliranje izpovedbe drja. P. v tem oziru, da je slednji Marijo D. le podučil, da je klavzula otežkočenje preklica, ne pa, da s tem postane testament nepreklicen.

Kar se pa tiče pravne presoje, se je pa nezadostna legitimacija tožnice k tožbi napačno tolmačila; tako tudi določba §-a 565 o. d. z., ki velja le za ustne oporoke, ne pa za obliko. Tudi sklepanje v tem oziru, da je preklic oporoke in concreto nemogoč, je napačno.

Na ustni razpravi, koder so prizivatelji stavili prizivnim razlogom odgovarjajoče prizivne predloge, je zastopnik tožnice glede priziva tožene še posebej karal, da se v prizivu ne navaja prizivno sodišče.

Razlogi.

S tem, da je tožena svoj priziv naslovila na »II. instanco«, je prizivno sodišče zadostno označeno, tembolj, ker je sicer nejasna označba pravilno popolnjena v prizivu postranskih intervenientov.

Ker si priziva tožene in postranskih intervenientov ne nasprotujeta, se je razpravljalo o obeh prizivih zaeno.

Da se postranski intervenient G. P. ne imenuje v prvi sodbi, ni pomanjkljivost, marveč le pogrešek, ki ga naj sodišče I. stopinje popravi v zmislu §-a 419 c. pr. r.; ta pogrešek je tembolj brezpomemben, ker zastopa G. P. v pravdi isto stališče, kakor toženi in ostali postranski intervenienti.

Glede ostalih prizivnih razlogov upoštevati je v prvi vrsti razlog napačne pravne ocene o ugovoru pomanjkanja legitimacije k tožbi s strani tožnice.

Tozadevno je prizivu pritrditi, da je tožena v tej pravdi opravičena, izpodbijati veljavnost poslednje volje iz leta 1910 in s tem legitimacijo do tožbe, ker tožnica iz nje izvaja svoj dedinski zahtevek ter ga tudi hoče proti dedinskemu zahtevku tožene iz poslednje volje iz leta 1902 uveljaviti. Tožena trdi, da je neveljavna poslednja volja iz l. 1910 radi pomanjkljive oblike, češ da sta le dve priči A. B. in I. K. podpisani kot testamentni priči, tretja A. D. pa le kot zapisnikar. Iz izpovedeb vseh treh prič sledi, da je zapustnica istočasno navzočim trem pričam naznanila svojo poslednjo voljo, da je to napisal A. D., da jo je zapustnica potrdila in podpisala in da se je A. D. samo radi tega podpisal zgolj kot zapisnikar, ker mu je glasom poslednje volje imel pripasti legat za 200 K. V originalnem testamentu se nahaja pri pričah B. in K. pristavek »priče poslednje volje«, pri D. »zapisnikar« in je D. podpisan neposredno pod K.

Po teh ugotovitvah je brezdvomno, da je D. interveniral tudi kot priča, da je D. kot zapisovatelj v zmislu §-a 581. o. d. z. mogel biti tudi priča in njemu namenjeno volilo nima vpliva na ostale določbe; je pa tudi sklepati, da zatrjevane formalne pomanjkljivosti ni in da je testament iz leta 1910 odgovarjal predpisom §-a 579, pa tudi §-a 580. o. d. z., dasi je — ker je nesporno, da je zapustnica znala pisati — zadostna bila obliki §-a 579. o. d. z.

Le v drugi vrsti prihaja v poštev, da je tožnična legitimacija podana tudi vsled tega, ker prihaja v testamentu iz leta 1905 kot volilojemalka v poštev.

Formalno neopravičeno se uveljavlja pomanjkljivost zapisnika, (češ, da priča dr. P. ni bil zadostno zaslišan in da je njegova izpoved pomanjkljivo protokolirana), ker proti zapisniku ni bilo ugovora in tvori tedaj protokol polen dokaz (§§ 343, 212—215 c. pr. r.). Pa tudi materialno ni ta očitek opravičen, ker izpovedba v svoji celoti daje pravilno sliko izpovedbe drja. P.

Nadaljni prizivni razlog trdi pomotno dokazno oceno v tem oziru, da prvo sodišče ni rešilo nastopnih vprašanj, oziroma jih ni sprejelo v dejanski stan:

1. da je zapustnica svojo poslednjo voljo pri drju. P. leta 1902 napravila očitno v namenu, da končno uredi svoje imovinske razmere za slučaj smrti, nadaljne poslednje volje pa le napravila, da uteši svoje sorodnike, pri čemur je nalašč zamolčala poslednjo voljo iz leta 1902;

2. da je zapustnica prišla ob pamet, če to ne bi bilo res in da so torej vsi testamenti po letu 1902 že radi tega neveljavni.

Pod 1. navedene trditve so subjektivni nazori tožene brez konkretne podlage, ravnotako trditev pod 2., ki pa je vrhu tega še nedopustna novotarija.

Nadaljno trditev napačne ocene izpovedbe drja. P. v tem pogledu, da ni bila zapustnica, marveč on intelektualni provzročitelj derogatorne klavzule, je logično pravilno ovrglo že prvo sodišče. Pravilnost tozadevnih ustanovitev sledi pa tudi iz tega, da niti prva informacija, niti prvi koncept nista vsebovala klavzule in da pravi dr. P. sam, da m e n i, da ga je zapustnica razumela, da torej sam dvomi, ga je li razumela ali ne. Podpira pa to ustanovitev tudi okolnost, da se je zapustnica zadnja leta o dijakih nepovoljno izražala. Slednjič ni zapustnica derogatorne klavzule napram nikomur omenila, kar bi bilo vendar pričakovati, ako bi se je bila v svesti.

Ugovor, da bi se bila zapustnica latinici v času od l. 1902 do 1910 lahko priučila, je brez pomena, ker ni dokazov, da se je je res priučila. Proti temu pa govore tudi dejstva, da je zapustnica slednjič tudi le z nemškimi črkami težko pisala in da ni misliti, da bi se bila v svoji starosti (76 let) in pri svoji malenkostni oliko še mogla priučiti novemu pisanju z latinico.

Tudi prizivni razlog napačne pravne presoje ne drži. V tej točki je pritrditi v bistvu razlogom prve instance. Po ugotovitvah je brezdvomno, da zapustnica vsebine in dalekosežnosti derogatorne klavzule ni razumela, in da tedaj ta klavzula ni odgovarjala njeni volji.

Če pa je temu tako, ne more imeti klavzula pravne veljave. Možnost, klavzulo preklicati ali uničiti testament, ki se je v vzklicnem spisu ponovno povdarjala, ne more biti razlog, ki bi na tem kaj izpremenil, ker ne more nadomestiti pomanjkanja volje.

Z ozirom na izvajanja postranskih intervenientov v pravnem oziru bi bilo še omeniti:

Dasi je vprašanje, jeli velja pritrditev kakemu predlogu po § 565 o. d. z. le za ustne oporoke, sporno, se nasprotno sme po pravici trditi, da temu ugovarjata »ratio legis« in pa sistematično stališče v zakonu (vide Pfaff Hoffman), nadalje pa posebno slučaj, da se pri alografnih oporokah prvotno poslednja volja zapustnikova izreče ustno in se tedaj tudi v takih slučajih ta pomanjkljivost izkazati utegne. Enako ni vzdržljiv sklep, da je predpis §-a 565 o. d. z. veljaven le glede v oporoki se nahajajočih odredb v ožjem zmislu, t. j. pri imenovanju dedičem in določitvi volil, ker določa § 716. o. d. z. kasatorično ali derogatorno klavzulo izrecno kot pristavek k oporoki; tedaj veljajo tudi zanjo oblike oporoke ter odločno zahteva končno tudi važnost take klavzule, da se izpolnijo vsi zakoniti predpisi za veljavnost določeb poslednje volje tudi pri njej.

Navedeni vsklicni razlogi se tedaj v nobenem oziru ne morejo smatrati upravičenim; prizive je bilo tedaj zavrniti.

Vrhovno sodišče je reviziji ugodilo, ter izpremenivši drugosodno razsodbo, zavrnilo tožbeni zahtevek in glede stroškov spoznalo, da mora tožnica toženi povrniti stroške prve in druge stopnje, postranskim intervenientom tožene pa stroške vseh treh instanc. (R VI 639/11 z dne 23. januarja 1912.)

Razlogi.

Razsodbo prizivnega sodišča izpodbijajo sicer samo postranski intervenienti. Ker pa je razsoba radi kakovosti spornega pravnega razmerja za vse sospornike (§§ 14 in 20 c. pr. r.) pravno veljavna, presoditi je s pravnega stališča stvar tako, kakor da bi bilo toženo društvo samo vložilo revizijo.

V reviziji se uveljavljajo revizijski razlogi št. 2, 3 in 4 §-a 503. c. pr. r. Ker je revizija iz slednje navedenega razloga utemeljena in tožba nevzdržljiva, odpada potreba razpravljati tudi še o obeh drugih revizijskih razlogih.

Kar se tiče predvsem aktivne legitimacije k tožbi, revizijsko sodišče ne more pristati nazoru prizivnega sodišča, češ, da pismena poslednja volja odgovarja formelnim predpisom §-a 579. o. d. z., dasi ste pristavili samo dve priči svojima podpisoma pristavek: »testamentna priča«, tretja priča pa dodala samo besedo: »zapisnikar«.

čepprav je ustanovljeno, da je bil tudi ta tretji priča poslednje volje in da je pristavil svojemu podpisu na listini: »zapisnikar« samo radi tega, ker je spisal poslednjo voljo, ter tudi po vsebini iste dobil volilo 200 K.

Tu gre za slovesen predpis oblike; ako se ne upošteva, je, ker ni izrecno prepuščena zgolj previdnosti, po §-u 601. o. d. z. poslednja volja sama neveljavna. V §-u 579. o. d. z. se zahteva, da se priče na zapustilu samem podpišejo kot priče poslednje volje, in določa, da jim vsebine oporoke ni treba vedeti.

S podpisom prič naj se torej v slovesni obliki zagotovi, da je listina ista, katero je zapustnik njim nasproti kot spis svoje poslednje volje označil. Ob dobrohotni interpretaciji zakona v zmislu §-a 538. o. d. z. je pač dopustno, da se tudi taki testamenti spoznajo veljavnim, v katerih pristavek k podpisu ne odgovarja dobesedno besedilu zakona (»priča poslednje volje«). Tega pa se je držati, da gre tu za strog in slovesen formelni predpis, da besede: »slednjič naj se tudi priče ali znotraj ali zunaj, vedno pa na listini sami podpišejo kot priče poslednje volje«, ne ustanavljajo zgolj previdnosti prepuščeni zahtevki (§ 578 o. d. z.) in da je temu zahtevku ustrezno le tedaj, če je podpisu priče na poslednji volji dodejan vsaj pristavek »priča«. Sila se pa dela zakonu, če bi se smatral tudi dostavek »zapisnikar« zadostnim.

Iz tega sledi, da je pismena poslednja volja z dne 8. aprila 1910, ker ji manjka postaven formalen zahtevki, po §-u 601 o. d. z., neveljavna. Da je zapustnica hotela napraviti pismen in ne ustmen testament, sledi iz izpovedeb zaslišanih testamentnih prič, ki so potrdile, da je zapustnica svojo poslednjo volja dala od priče podpisati in jo potem podpisala. Da se zapustnica za pismen testament potrebnih oblik ni hotela ali mogla držati (§ 584 o. d. z.), tožnica sama ne trdi.

Na testament iz leta 1905 pa tožnica sama na prvi stopnji ne opira svoje legitimacije. Odpade torej razmotrivanje o vprašanju, jeli tožnica na podlagi te poslednje volje k tožbi legitimirana.

Tožnica omenja zapustili iz leta 1905 in 1906 samo radi tega, da dokaže, da je zapustnica po poslednji volji iz leta 1902 še ponovno testirala in da pri tem proti nikomur ni omenila izpodbijane poslednje volje in še manj derogatorične klavzule.

Če pa tožnici manjka aktivne legitimacije, zadostuje že to, volje in še manj derogatorne klavzule.

Ne glede na to, pa tudi nima pravega izpodbojnega razloga, kajti dokazala ni niti, da ne odgovarja derogatorna klavzula njeni volji, niti da se je s to klavzulo ustanovil nemogoč pogoj.

Kar se tiče s l e d n j e n a v e d e n e okolnosti, zadostuje sklicevanje na § 716. o. d. z., po katerem je zapustniku prosto, da dotični pristavek razveljavi ali pa dotični testament uniči (§ 717 o. d. z.), da si omogoči napraviti brez ozira na določbe dotičnega pristavka, pozneje novo poslednjo voljo.

Brez pomena je torej za predležeci slučaj, jeli bilo zaustnici sploh mogoče izpolniti to, kar zahteva klavzula. O nepreklicni poslednji volji ni govora.

V p r v e m pogledu je pa pravdno sodišče zgolj ugotovilo, da zapustnica ni bila duševna provzročiteljica vsebine derogatorične klavzule.

Ustanovljeno je pa izrecno tudi, da je napram svojemu zastopniku drju. P., kateremu je poverila sestavo oporoke, izrekla željo, da bi testament napravil tako, da ne bo veljal noben prejšnji in noben poznejši testament, da ji je dr. P. nato obrazložil, da nepreklicne oporoke ni možno napraviti, da pa se pač volja nepremenljivosti sme izraziti v oporoki v zmislu §-a 716. o. d. z., da ji je potem stavil predlog, da sprejme v oporoko sedaj sporno derogatorno klavzulo in da je zapustnica ta predlog odobrila, potem ko ji je dr. P. razložil vsebino in pomen klavzule.

Konkluziji prizivnega sodišča, da klavzula na podlagi navedenih ugotovitev ni odgovarjala pravi volji zapustnični, s stališča §-a 565 o. d. z., ni pritrditi.

Glasom tega zakonitega določila pač ne zadostuje, da se zgolj pritrdi zapustniku stavljenemu predlogu. Če pa — kakor v predležčem slučaju zapustnik napram svojemu zastopniku izreče določno željo in mu ta na to stavi tozadeven predlog, kako da je njegovi želji zakonito najbolje možno ustreči, in če potem zapustnik po predidoči pojasnitvi predlog odobri in se izrecno s tem zadovolji, da se sprejme v poslednjo voljo, če potem sestavljeni testament sam prebere in ga podpiše sam in od prič podpisati da, se v tem pač ne more videti »zgolj« odobritev predloga in pomanjkanja določne zapustnikove volje ali pa celo pomanjkanja volje.

Dr. P.

b) Utesnitev služnostne pravice (§ 484 o. d. z.) — k uporabi §-a 1500 o. d. z.

Tožnikova parcela št. 576, travnik, meji na toženčevo njivo parc. št. 619. Ker ni druge pripravne zveze, vozi toženec od svojega doma čez tožnikovo parcelo 576 na svojo parcelo 619 in čez to parcelo nazaj do svojega doma. Tožnik je tožencu na svoji parceli 576 za vožnjo odkazal eno pot v smeri C-D-H, ter mu vsako vožnjo v drugi smeri po tej parceli prepovedal. Toženec se pa na to prepoved ni oziral, temveč je še vedno dalje vozil čez tožnikovo parcelo na različnih krajih. Po tožnikovi trditvi bi tožencu za njegove vozne potrebe zadostovala odkazana pot in ker mu toženec z vožnjo v drugih smereh dela škodo, nastopil je tožnik pot tožbe; tožbeni zahtevek se je glasil: Toženec je dolžan pripoznati, da mu pristoji pri parceli št. 576 edino le v smeri C-D-H pravica voženj za gospodarsko obdelovanje njegove parcele št. 619 in izvažanje pridelkov z nje; on ima vsled tega vsako drugo vožnjo pri parceli št. 576 opustiti.

Temu tožbenemu zahtevku je c. kr. okr. sod. v Ljubljani s sodbo z dne 9. maja 1911 opr. št. C II 430/11-6 ugodilo iz sledečih razlogov:

Lastninska pravica se da le idealno deliti. Vsak teh delov nosi naravo in značaj popolne lastninske pravice. Realna razdelitev v posamezne upravičenosti je mogoča, ker je lastninska pravica totalno gospodstvo čez stvar.

Nositelj služnostne pravice tedaj ne izvršuje pri uživanju svoje pravice posameznih upravičenosti stvarne (dinglich) strani lastninske pravice, pristojee lastniku služeče stvari, marveč s tem le posega v absolutno stran te lastninske pravice. (Unger I., S. 516, 517, 608 Anm. 7). Njegova pravica ni totalno gospodstvo čez stvar, marveč je le dovoljeni poseg v tujo lastnino v svrhu rabe.

Vsebina in obseg pravice do kolovozne poti je tedaj presojati po §-ih 354, 362, 484, 492, 493, 495 o. d. z., ker ne gre teh momentov presojati le s stališča služnostnega upravičenca. Omalovaževanje lastninske pravice gospodarja služečega zemljišča bi bilo krivično in protizakonito. Realizovanje stvarnosti lastninske pravice je, če podvzame lastnik služeče stvari na tej poljubne spremembe. Trpeti pa mora, da vozi služnostni upravičenec po služečem posestvu tako, da porablja svoje (gospodujoče) zemljišče koristno in pripravno.

(§ 473 o. d. z.). Lastnik služečega zemljišča ima tedaj opustiti take spremembe, ki bi služnostnega upravičenca realizovanje služnostne pravice onemogočile. (§ 482 o. d. z.)

Stvarnost služnostne pravice pa se razodeva v tem, da se samovoljno ne da odstraniti od služeče stvari in prenesti na drugo stvar. (§ 485 o. d. z.)

Tako je služnostna pravica kolovozne poti navezana na služeče zemljišče v celoti, ne pa na kako kolovozno pot »in concreto«; ta pravica ne ugasne s pogubo takega pota »in concreto«, marveč šele preneha s pogubo služeče ali gospodujoče stvari. (§ 525 o. d. z.)

Le pravica kolovozne poti je pravni vzrok zahtevka služnostnega upravičenca, kot poseg v absolutno stran lastninske pravice zavezanega lastnika.

Kolovozno pot »in concreto« d o l o č i t i pa je upravičenost lastnika, ker ima le ta totalno gospodstvo čez služečo stvar. Ta opravičenost je reelni del vsebine njegove lastninske pravice kot stvarne pravice, in te opravičenosti ne more realizovati služnostno opravičeni, ker mu ne pripada totalno gospodstvo čez služeče posestvo.

Zato pa zamore služnostni upravičenec priposestovati le pravico do kolovozne poti kot tako, ne pa pravice do kolovozne poti v gotovi smeri; kajti z vožnjo po gotovi poti »in concreto« skozi čas, ki ga zakon zahteva, se ne pridobi prostega razpolaganja čez to pot kot stvar, marveč se le učini, da postane svet, po katerem teče pridobljena pot, služeče zemljišče.

Prostost razpolaganja lastnika služečega zemljišča je torej omenja toliko, kolikor je gotova smer njegove lastnine kot absolutne pravice izvzeta, — s tem, da mora vožnjo po svojem zemljišču trpeti in s tem, da ne sme onemogočiti smotra služnosti, katero sme upravičenec tako izvrševati, da je gospodujočemu zemljišču v korist ali njegovi osebi pri rabi svojega zemljišča udobna. (§ 473 o. d. z.)

Način in obseg izvrševanja služnostne pravice kolovoznega pota ima torej tam svojo mejo, — kjer ne omogočuje izvrševanja totalnega gospodstva s strani lastnika služečega zemljišča — narave in smotra te služnosti.

V tem zmislu je razlagati določbe §-ov 484, 495 o. d. z.

Prostost lastnine je namreč oni višji princip, na katerem je vzgrajen ves državljanski zakon, in ta princip je našel tudi v §-ih 484, 495 o. d. z. svoj jasen in nedvoumen izraz.

V le-tem slučaju je dognano, da je toženec vozil čez tožnikovo parcelo št. 576 v dveh smereh na svojo parcelo št. 619 in to skozi več kakor 30 let.

Priposestvoval je s tem pravico kolovozne poti po tožnikovi parceli v prid svoje parcele.

Priposestvoval je pa le to pravico — nič več in nič manj.

Zvedenca sta potrdila, da zadostuje za oskrbovanje in obdelovanje parcele št. 619 in spravljjanje pridelkov z nje od tožnika odkazani pot, čeprav bi bili od toženca za pot zahtevani dve smeri koristnejši in udobnejši.

Istega mnenja je postal tudi sodnik na podlagi lokalnega ogleda.

Radi tega je bilo tožbenemu zahtevku ugoditi, kajti čim največja korist in udobnost pri presoji takih služnosti ni merodajna. Poklic služčega zemljišča vzlic služnosti ni ta — služiti gospodujočemu zemljišču kar najkoristnejše in najudobnejše, marveč še vedno le ta — služiti svojemu lastniku kar najbolje.

Toženčevemu prizivu c. k. r. dež. sodišče v Ljubljani ni ugodilo. (Sodba z dne 19. septembra 1911 opr. št. Bc III 109/11.)

Razlogi.

Ugotovljeno je, da je toženec glede svoje njive parc. št. 619 opravljaj gospodarske vožnje ne le v smeri C-D-H tako, da je s tožnikove poti med točkami K-H krenil na svojo parcelo in obratno, kakor mu to tožnik — toda le do točke X tudi sedaj dovoljuje, ampak tudi tako, da je prišedši po poti od točke C krenil med točkama C-D čez tožnikovo parcelo poljubno, oziroma osobito od točke S v različnih smereh, kakor S-R, S-J, S-V, S-L, vendar ne tako, da bi bil toženec vedno se držal gotovih smeri, ampak da je vozil, kjerkoli se mu je izljubilo.

Glede na to pa je, če se tudi smatra v soglasju s prvim sodnikom v zmislu toženčevih trditev priposestovanje za dokazano, gotovo upravičena trditev, da smeri, po katerih je toženec vozil do različno obdelanih delov svoje parcele, niso določene, ker je smer svojih voženj ravno vedno in poljubno menjaval. — Že iz tega razloga je bil tožitelj opravičen, nakazati tožencu le eno smer za vožnjo na parcelo in z nje, kar odgovarja tudi v zmislu racionalnega izvrše-

vanja služnostne pravice določilom §-a 484 o. d. z. o obsegu in utesnjevanju služnostnih pravic.

K temu pride še, da po prvem sodniku ugotovljeno priposestovanje ne more biti v škodo tožniku kot priznanemu singularnemu nasledniku zbok določila §-a 1500 o. d. z., na katero se je tožitelj p o s r e d n o skliceval. — Ker zemljišče tožnikovo, kateremu pripada tudi parcela št. 576, neposredno ni obremenjeno z nobeno služnostno pravico, bila bi stvar toženčeva, dokazati, da je bil tožniku ob času, ko je parcelo pridobil, znan obstoj predmetne služnosti; tega pa niti trdil ni, še manje pa dokazal. Nasprotno je z ozirom na pričevanje Ivane P. verojetna nasprotna tožnikova trditev. Tudi v tem pogledu je bil torej tožnik temeljem §-a 484 o. d. z. v zmislu §-a 495 o. d. z. upravičen, nakazati prostor za izvrševanje služnosti, katero mu je kot »dober sosed« liberalno dovolil.

Toženčevi reviziji je c. k. r. v r h o v n o s o d i š č e n a D u n a j u u g o d i l o i n tožbeni zahtevek z a v r n i l o. (Sodba z dne 6. decembra 1911 opr. št. Rv VI 567/11.)

Razlogi.

Uporaba določila §-a 1500 o. d. z. ni utemeljena; sicer ne v tem pogledu, da tvori tozadevna navedba novost; tožnik je namreč že v tožbi navajal, da je parcelo št. 576, ki je glasom zemljiške knjige prosta vsake služnosti, pridobil v dobri veri na zemljiško knjigo; navajal je nadalje še več okolnosti, s katerimi je skušal opravičiti svojo nevednost o obstoječi služnosti; ali na to dobro véro se tožnik ne more z uspehom sklicevati, kajti njegova priča, ki jo je v tem pogledu ponudil, Ivana P., je izpovedala, da je tožniku o vozni pravici toženčevi toliko bilo znano, da tožencu pristoja neka vozna pot. Ako pa je to tožnik vedel, ne more več trditi, da je pridobil parcelo v dobri veri na prostost služnosti. Pri tem položaju je bil tožnik dolžan, zadevo dalje preiskovati in je to opustitev pripisovati le njegovi nepozornosti, ako o načinu in obsegu izvrševanja pravice ni bil prišel na jasno. V tem pogledu je revizijski razlog §-a 503⁴ c. pr. r. utemeljen.

Istotako pa je utemeljen revizijski razlog, kolikor zastopa naziranje, da tožnik zaradi tega, ker je toženec vozil, ne da bi se bil držal določene smeri, ni bil upravičen, za izvrševanje vozne pravice preko parcele 576 odkazati eno določeno vozno pot.

Razprava je podala, da prideta v pravdi v poštev dve glavni vozni smeri, ki se jih poslužuje toženec za obdelovanje svoje parcele 619. Prva smer vodi od točke D do H, druga od S proti R, I, L. Prvo sodišče je konformno s prizivnim sodiščem ugotovilo, da je toženec uporabljal sporni smeri ter tam izvrševal za obdelovanje svoje parcele potrebne vožnje preko 30 let. Te ugotovitve opravičujejo pravni nazor, da toženec ni samo pridobil služnostno pravico vožnje, temveč da jo je pridobil tudi v obsegu, kakor je sporni smeri uporabljal, kajti po zakonu je možno za gospodujoče zemljišče na služnem zemljišču pridobiti več voznih poti.

Dejstvo, da se toženec od točke S ni posluževal le ene smeri, temveč vozil tudi v smereh proti R, I, L, ne more na tem ničesar izpremeniti. Razcepljenje ene vozne poti v večje število smeri je brez pomena za obstoj služnosti in bi moglo dati le povod za to, da se lastnik služnega zemljišča lahko posluži pravice do utesnitve služnostne pravice, ki mu jo jamči § 484 o. d. z. Kakor hitro pa je ugotovljeno, da toženčeva služnostna pravica vožnje obsega smer D do H, in smer od S proti R, I, L, ima tožnik to služnostno pravico tudi spoštovati. Tožnik se sicer sklicuje na § 484 o. d. z.; rešiti je torej še vprašanje, ako so dani pogoji za utesnitev služnostne pravice vožnje na eno samo, v tožbenem zahtevku označeno smer. Po §-u 484 o. d. z. se morejo služnostne pravice utesnjevati, a le toliko, kolikor to ne nasprotuje njihovej naravi in namenu. To določilo v zvezi z onim §-a 473. o. d. z. opravičuje pravni zaključek, da utesnitev služnostne pravice, ker narava in namen služnostne pravice vožnje odgovarja boljši in ugodnejši rabi gospodujočega zemljišča, nasprotuje njenemu namenu, če bi se z utesnitvijo boljša in ugodnejša raba bistveno omejila.

Prvo sodišče je na podlagi zvedenškega mnenja prišlo do zaključka, da raba samo ene poti sicer zadostuje za obdelovanje parcele 619, da pa je raba obeh, od toženca označenih smeri, za obdelovanje boljša in ugodnejša. Tega mnenja tudi prizivno sodišče ni izpremenilo. To mnenje, oziroma ta ugotovitev pa popolnoma zadostuje, da se sme tožniku, ki hoče utesniti služnostno pravico na eno odkazano pot, v zmislu §-a 484. o. d. z. ta zahteva odreči.

Dr. Č.

c) To, da stranka izvansodno prizna zastopniške stroške, ne ovira sodne odmere stroškov.¹⁾

Odvetnik N. je zastopal dedinjo A in ml. B pri precej dolgotrajni in obsežni zapuščinski razpravi. Ker se ž njim, ki je zahteval na ekspanzariju znesek 6500 K, glede stroškov nista mogla sporazumeti, sta dediča predlagala pri zapuščinskem sodišču, da se zastopniku N. naloži predložitev stroškovnika v svrhu sodne odmere v zmislu člena V. uvodnega zakona k civilno-pravdnemu redu.

Zapuščinsko sodišče je predlogu ugodilo in naložilo zastopniku s sklepom 6. decembra 1911 opr. št. A 274/10-60, da predloži do 31. decembra 1911 ekspanzar po zastopstvu naraslih stroškov.

Odvetnik N je z ozirom na ta sklep s posebno vlogo na sodišče naglašal, da se stroški glede dedinje A ne smejo posebej odmeriti v smislu navedenega člena V., ker se je stranka opetovano odrekla sodni odmeri zastopniških stroškov, posebno pa z izjavo z dne 27. novembra 1911, v kateri je stranka likvidirala po svojem soprogu in pooblaščenцу stroške za zastopanje pri zapuščinski razpravi s 6500 K s tem, da obsega ta znesek tudi stroške za zastopstvo ml. dediča B in da se z ozirom na to skupno likvidacijo stroški za zastopstvo ml. B odstopijo dedinji A v sodno odmerjenem znesku. V omenjeni vlogi je zastopnik tudi trdil, da je vložil že tožbo na plačilo pri pristojnem sodišču (Cg I 648/11) ter je predlagal: 1. da se predlog dedinje A brezpogojno in na vsak način do končne pravde (Cg I 648/11) zavrne; 2. da se odmera stroškov proti ml. dediču B odloži do pravomočne rešitve navedene pravde, ki bo merodajna, vsekakor pa upoštevana pri dogovorjeni porazdelbi. Končno prosi za podaljšanje danega roku.

O predlogu zaslišana dedinja A je trdila, da ona izjave ni odobrila, da njen soprog za to ni imel pooblastila ter da hoče dokazati, da ta izjava zanjo ni obvezna.

Zapuščinsko sodišče je predlog zastopnika N. s sklepom 11. avgusta 1911 opr. št. A 274/10-69 zavrnilo, podaljšalo pa rok za predložitev stroškovnika od 1. febr. 1912. Zavrnitev je utemeljilo tako: Temeljem člena V. uvodnega zakona k civ. pr. redu sme likvi-

¹⁾ Osnutek novega odvetniškega reda odklanja obligatorno odmero stroškov; dopusten pa je predlog na odmero tudi po osnutku, dokler ni tožbe in je tožba izključena, dokler teče postopanje o odmeri stroškov. *Ur.*

dacijo stroškov predlagati stranka kakor odvetnik. Dejstvo, da zastopnik svoj od dedinje A priznani ekspenzar vtožuje, ne ovira sodnega odmerjenja tem manje, ker odklanja ta dedinja obveznost, zanikajoča priznanje.

S prej označenega stališča je zastopnik v rekurzu zoper ta sklep predlagal, da se razveljavi, oziroma izpremeni tako, da se vprašanje glede obveznosti likvidacije in glede odpovedi dedinje A na sodno odmero v izjavi z dne 27. novembra 1912 odkáže na redno pravdno pot, rešitev predloga A na predložitev ekspenzarja in odmero stroškov odloži do pravokrepne razsodbe v pravdi Cg I 648/11, dani rok pa prekliče.

S sklepom 1. februarja 1912 opr. št. R III 30/12-1 rekurzno sodišče rekurzu ni ugodilo iz naslednjih razlogov:

Po členu V. uvodn. zakona k c. pr. r. ima tudi stranka pravico, zahtevati sodno likvidacijo stroškov svojega zastopnika, in se mora v takem slučaju zastopniku naložiti, da predloži svoj račun v primer-nem roku. To se je zgodilo s sklepom 6. decembra 1911 opr. št. A 274/10-60, ki je že pravomočen.

Ne glede na to pravomočnost pa je rekurz tudi stvarno neute-meljen, kajti vprašanje, ali mora stranka plačati od nje že priznani znesek, se more rešiti le spornim potom, nima pa stika s postopa-njem v smislu dvornega dekreta z dne 4. oktobra 1833 št. 2633 zb. j. p., ozir. člena V. uvod. zak. k c. pr. r. Le tedaj, če bi bila stranka že obsojena v plačilo gotovega zneska, odnosno če bi bila v sodni ali drugi izvršljivi poravnavi priznala gotov znesek, bi ne bilo več mesta za tako postopanje izvenspornim potom. Tega pogoja v le-tem slučaju ni, kajti izjava z dne 27. novembra 1911 ni potrjena in dedi-nja A jo izpodbija tako glede legitimacije svojega soproga, ki jo je podal v njenem imenu, kakor tudi glede njene pravne veljave.

V r h o v n o s o d i š č e je s sklepom 13. marca 1912 opr. št. Rv III 71/12-1 ukrenilo:

Revizijskemu rekurzu se, ker ni pogojev §-a 16 ces. pat. z dne 9. avgusta 1854 št. 209 drž. zak., ne ugoti, kajti ukaz za predložitev stroškovnika ima nedvomno podlago v drugem in tretjem odstavku člena V. uvod. zak. k c. pr. r. Če se rekurent sklicuje na izvensporno priznanje svoje stranke, ni to na poti sodni odmeri, ker se z odmero ne izpremene morebitne, s priznanjem pridobljene pravice.

B. B.

d) Če je oče imetje svoje nedoletne hčere porabil za nevestino opremo brez poprejšnjega sodnega dovoljenja, je vprašanje o upravičenosti te porabe rešiti pravnim potom. (§-i 2 št. 7, 18 in 216, 208 št. 5 ces. patenta z dne 9. avgusta 1854 št. 208 drž. zak., §§ 233, 1224 o. d. z.)

Nedoletna Marija T. ima terjati od svojega očeta Ivana T. volilo po svoji materi v znesku 4000 K, ki zapade v plačilo ob premembu stanu te nedoletnice. Omožila se je dne 15. svečana 1911. Ker bi Ivan T. moral sedaj zapalo volilo plačati, je položil pri skrbstveni sodniji v L. kot oče in zakoniti zastopnik račun v znesku 4120 K 19 h s predlogom, da naj se položeni račun z ozirom na stroške, katere je on o priliki poroke svoje imenovane nedoletne hčere Marije T., sedaj omožene Ch. založil za nabavo bale, pohištva i. t. d. skrbstveno oblastno odobri.

Nedoletnica in njen soprog, ki ji je bil postavljen skrbnikom po zmislu §-a 271 o. d. z., sta bila o predlogu zaslišana in sta potrdila, da sta prejela v računu navedene stvari in da glede predloga nimata ničesar pripomniti.

Nato je c. kr. okrajna sodnija v L. kot skrbstvena oblast ta predlog s sklepom 9. oktobra 1911 opr. št. IV 191/1895-5 zavrnila s tem, da bi bil moral predlagatelj za tako važna opravila svoj čas izposlovati skrbstveno oblastno dovoljenje po zmislu §-a 233 o. d. z. Ker tega dovoljenja ni, se položeni račun glasom §-a 208 št. 5 ces. patenta z dne 9. avgusta 1854 št. 208 drž. zak. ne more odobriti; sicer je pa sodniji itak znano, da vtožuje nedoletnica pri c. kr. deželni sodniji v Lj. pod Cg I 455/11 od predlagatelja 4000 K materne odpravnščine. V tem sporu bo utegnil predlagatelj staviti svoje ugovore.

V rekurzu zoper ta sklep navaja predlagatelj, da je njegov predlog opravičen, ker je izdal za svojo hčer ne-le materno volilo v znesku 4000 K za nabavo nevestine opreme o priliki njene možitve, ampak za njeno vzgojo, osobito za šolanje v T., Lj. in Šk. L. preko 4000 K. Upoštevajoč vrhu tega, da ima skrbeti še za nedoletne otroke iz svojega drugega zakona, je le pravično, da se smatra materino volilo kot izplačano tembolj, ker je bila nedoletnica sama s tem zadovoljna, češ, da ne zahteva čez vrednost zneska 4000 K

nobene bale in nobene dote, in ker jej je dal še pred poroko 200 K, na dan poroke 2000 K, posodil pa po poroki 2600 K.

Z ozirom na te navedbe, za katere navaja dokazila, prosi predlagatelj za naknadno odobritev izdatkov na račun maternega volila in predlaga, da rekurzna sodnija predlogu ugotovi. Trdi, da se to vprašanje more in sme rešiti le izvenspornim potom.

Rekurzna sodnija je s sklepom 29. novembra 1911 opr. št. R III 251/11-2 izpodbijani sklep razveljavila ter prvi sodnji naložila, da poizveduje o tem, če in v koliko je bila nabava opreme za nedoletnico o priliki njene mojitve potrebna in da potem naknadno sklepa o predlogu očeta in zakonitega zastopnika po zmislu §-a 233 o. d. z. — iz nastopnih razlogov:

Ni dvomno, da gre tu za slučaj, o katerem je treba po zmislu §-a 233 o. d. z. skrbstveno-obastne odobritve; v zmoti pa je prvi sodnik, če meni, da ni treba računa o porabi materne dote nedoletnice za nabavo nevestine oprave odobriti, ker se ni poprej izposlovalo tako sodno dovoljenje, kar ni prepovedano, temveč je nasprotno v §-u 208 št. 5 ces. patenta z dne 9. avgusta 1854 št. 208 drž. zak. dopustnost naravnost izrečena.

Po analogiji določil §-ov 187—189 navedenega patenta bo torej treba le dognati, če in v koliko so bile po očetu za nevestino opremo nabavljene stvari potrebne in primerne z ozirom na njen bodoči stan. V tej meri ne bo mogoče odreči sodne odobritve v zmislu §-a 233 o. d. z.

Nadaljne, po rekurentu navedene okolnosti, koliko je on izdal za izrejo svoje hčere, koliko ji je dal v denarju ob mojitvi in pozneje, ne pridejo tukaj v poštev, ker zadevajo druga vprašanja; prva namreč: v koliko je oče zadostil svoji, po zakonu mu naloženi dolžnosti, skrbeti za vzgojo in izrejo svojega otroka, druga pa: če in v koliko je s tem nastala kaka pravna zaveza nedoletnice in njenega soproga.

Vsekakor pa je rešiti predmetno zadevo brez ozira na visečo pravdo Cg I 455/11, ker pristojna odločba po zmislu §-a 233 o. d. z. skrbstveni oblasti in jo je okreniti v izvenspornem postopku.

Vrhovno sodišče je s sklepom 6. marca 1912 opr. št. R VI 44/12-2 spremenila rekurno odločbo in sklep prve stopinje restituirala s tem dopolnilom, da je I. T. kot očetu in zakonitemu zastopniku naložilo, da svoje zahteve pravnim potom uveljavlja.

Razlogi.

Okolnost, da I. T. kot oče in zakoniti zastopnik ni bil opravičen, brez sodnega dovoljenja uporabljati imetje svoje nedoletne hčere M. T. (§§ 149, 150 o. d. z.) pač res ne ovira naknadne odobritve glede porabe matrne dote za nabavo nevestine oprave, kar rekurzna sodnija povsem primerno izvaja, a navzlic temu odločba rekurzne sodnije ni vzdržljiva.

Sodna odobritev izdatkov bi v pravnem oziru učinkovala kakor priznanje, da je glavnica po meri odobrenih izdatkov ugasnila. (§§ 18 in 216 ces. patenta.)

Za tako dalekosežno odredbo pa nikakor ne zadostuje podlaga, katero nudi izvenšporno postopanje, tem manje, ker je odločba zavisna od pravnih vprašanj, kojih rešitev je le pravnim potom mogoča.

Če je namreč I. T. o priliki možitve svoje hčere zanjo nabavil nevestino opremo brez sodnega dovoljenja, da sme za to izdati njeno imetje, rešiti je z ozirom na določilo §-a 1224 o. d. z. v prvi vrsti vprašanje, če naj velja to določilo tudi glede nabave nevestine opreme in s tem v zvezi nadaljno vprašanje, če ni opravičena domneva, da je I. T. imel namen, te stroške iz lastnega imetja trpeti. Ta vprašanja so tem važnejša, ker se ml. M. T. om. Ch. sedaj protivi, da bi se stroški za nevestino opremo iz njenega imetja pokrili.

O tem torej, če je premoženje mladoletne M. T. omožene Ch. porabiti za nevestino opremo, se mora po zmislu §-a 2 št. 7 ces. patentna pravnim potom odločiti.

Zadevni predlog se je moral torej zavrni v zmislu prvosodne odločbe s to dopolnitvijo, da se je nakazal predlagatelj na redno pot civilne pravde.

B. B.

e) Ne le popolna pijanost, nego tudi že mala vinjenost, ki krati zmožnost jasnega preudarka, utegne izključiti prostost in resnost volje, potrebne za sklepanje pogodb.

C. kr. okrožno sodišče v C. je ugodilo tožbenemu zahtevku tožnika Antona R., da mora toženec Miha O. priznati sklep kupne pogodbe glede posestva vlož. št. 177 kot. obč. Sv. Magdalena in pogodbo izpolniti. Glavni ugovor tožencev, da je bil o času sklepa

zatrjevane pogodbe pijan in radi tega za sklenitev pogodbe nezmožen, je prvo sodišče zavrlo, sklicuje se na izpovedbe prič, da je bil toženec le »malo vinjen« ali le »nekoliko korajžen«.

Druga inštanca, višje deželno sodišče v G., ni ponovilo nikakih dokazov, marveč je, izhajajoč iz prvosodno ugotovljenih dejstev, dejalo, da je prvo sodišče v pravem oziru napačno presodilo dejanski stan, češ, že iz ugotovljenih dejstev izhaja, da o prosti volji toženčevi ob sklepanju pogodbe ni moglo biti govora. Vsled tega je toženčevemu prizivu ugodilo in tožbeni zahtevek zavrnilo.

Vrhovno sodišče je prizivno sodbo z odločbo z dne 28. februarja 1912, o. št. R VI 81/12-1, potrdilo.

Razlogi.

Revizija se sklicuje na točki 3 in 4 §-a 503. c. pr. r., v resnici pa ne izvaja revizijskega razloga po točki 3, ampak onega po t. 2 leg. cit., kajti to bi ne bilo nikako nasprotje v spisih, marveč le nedostatek postopanja, ako bi se druga inštanca ob kršitvi načela neposrednosti spuščala v oceno dokaza, ki se oddaljuje od ocene prvega sodnika. Tega pa ni storila.

Glasom svojih sodbenih razlogov je prizivno sodišče tožbeni zahtevek le radi tega zavrnilo, ker je bil toženec za časa zatrjevanega sklepa pogodbe tako zelo pod vplivom zaužitih alkoholnih pijač, da tedaj ni bil sposoben dati izraza svoji prosto in resno premišljeni volji v zmislu §-a 869. o. d. z. Pri tem prizivno sodišče ne izhaja od nikakih drugih ugotovitev kakor prvo sodišče, marveč si je njegove ugotovitve vzelo za podlago, da je bil toženec v istem času »malo vinjen« in »nekoliko korajžen«. S tem pa je vsekakor smatralo duševno razpoloženje toženčevo za tako, da izključuje prosto in resno prevdarjeno voljo, ki mora imeti svojo podlago v treznem premisleku. Nazor prvega sodišča, da je prosta volja še le takrat izključena, kadar od pijače omoteni ne ve, kaj dela, je druga inštanca po pravici zavrгла; kajti skušnja uči, da se po navadi sposobnost pametnega prevdaranja izgubi že mnogo preje. Vsekakor je treba vprašanje individualno različno presojevati, ktera množina alkohola zadošča za omotenje jasnega prevdarka; ali v danem slučaju je že prvo sodišče ugotovilo, da je bilo toženčevo duševno stanje od normalnega različno. Prizivno sodišče pa je bilo

tem manje v zmoti, ko se je na to ugotovitev naslanjalo, ker je bil cel prigodek, kakor se je vršil, in celo postopanje obeh pogajalcev, od kojih med drugim nobeden ni ničesar o morebitnih bremenih tistega zemljišča omenil, tak, da vzbuja že ob sebi pomisleke, mari ni bila toženčeva prostost prevdaranja zmanjšana.

Dr. M. D.

B. Kazensko pravo.

a) Sostavni pojem tatvine »radi svojega dobička« je le tedaj podan, kadar gre za oškodbo premoženja, ki se dá v denarju ceniti.

Štirinajstletni delavec Karel P. je priznal, da je ponoči prestopil vrtno ograjo, na vrtu, odtrgal šest vrtnic, od teh dal, vrnivši se k svojim tovarišem na cesto, dve Adolfu A., po eno Adamu I. in Niko-laju S., dve pa je sam obdržal. Okrajno sodišče ga je na ovadbo lastnice vrta, ceneč vrednost vrtnic na 70 h, obsodilo po §-u 460. k. z. na 12 ur zapora. Obsodba je postala pravomočna, ali Karel P. ni nastopil kazni, ker se je upotilo postopanje radi pomilo-stitve.

V tem štadiju je določila generalna prokuratura ničnostno pritožbo v obrambo zakona in kasacijsko so-dišče je z odločbo z dne 7. novembra 1911, opr. št. Kr II 356/11-4. izreklo, da prvoinštančna sodba krši zakonska določila §-ov 171, 460 k. z., in je Karla P. od obtožbe v zmislu §-a 259. k. pr r. oprostilo.

Razlogi.

Deliktni dolus §-a 171. (§-a 460) k. z. obstaja v dobičkaželjni nameri; to označuje čisto jasno zadnji stavek §-a 306. k. z. Taka namera pa je podana le tedaj, ako storilec ravna v zavesti, da odtegne iz posesti drugega stvar z vrednostjo in v namenu, da jo kakor stvar, ki ima prometno ali porabno vrednost, v resnici porabi, torej sebe ali koga drugega ž njo okoristiti. To pa v danem slučaju ni tako. Za lastnico vrtnic, od katerih so bile cvetlice utrgane, so imele le-te pač le idejalno afekcijsko vrednost, ne pa prometne cene; da bi se ona pečala s prodajanjem cvetlic, namreč iz aktov ni razvidno. Ali tudi za Karla P. in njegove tovariše niso imele vrtnice nikake prometne cene; on sam je večji del vrtnic razdal

svojim pajdašem in veselje nad posestjo vrtnic je bilo kmalu pri kraju, ker vrtnice kmalu ovenejo. Povečanje premoženja s tem dejanjem niti Karel P., niti nobeden njegovih pajdašev ni dosegel, veselje nad posestjo cvetic po ob sebi še ni nikak premoženjski dobiček. Da pa sme le dobičkaželjna odtegnitev iz posesti veljati za tatvino, izhaja tudi še iz določeb §-ov 187, 188 k. z. o dejanskem kesu, ki imajo za predpogoj premoženjsko oškodbo okradenega. V njih zmislu ne smatra kazenski zakon, da bi bila pri pojmu tatvine karakteristični oškodovalni učinek — žalitev posestne volje okradenca, ampak je to njegova oškodba na premoženju, ki se da v denarju ceniti.

Dr. M. D.

b) Stroški zasebnega udeleženca: odločba kasacijskega dvora z dne 5. decembra 1911, Kr II 390/11-4.

O k r a j n o s o d i š č e je obsodilo E-o Ě. in E-o N. zaradi prestopka po §-u 464, češ, da ste si prilastili v tovarni Ig. Kl. ukradene stvari — ter v povračilo stroškov kazenskega postopanja po §-u 389. k. pr. r. Zasebni udeleženec — zastopan po pravnem zastopniku — se je zavrnil na pot civilne pravde po §-u 366. k. pr. r. Stroški zastopstva so znašali 10 kron — pa sodba o tem ničesar ne omenja.

Obe obtoženki ste podali vzklic glede krivde in kazni. Pri vzklicni razpravi je zopet interveniral zastopnik zasebnega udeleženca — ter prijavil tudi stroške. Vzklic se je zavrnil kakor neutemeljen, odnosno nedopusten, in se je sodba prve inštanice v polnem obsegu potrdila; zastopniku zasebnega udeleženca se po vzklicni inštanci niso priznali nikaki stroški zastopstva, češ da se je že v prvi sodbi zasebni udeleženec zavrnil po §-u 366. k. pr. r. s svojimi zahtevki na pot civilne pravde, in da zoper to ni pravnega leka. Vsled tega je bilo sploh o d v e č, da se je zasebni udeleženec po svojem zastopniku udeležil vzklicne razprave in da v tem oziru določba §-a 471. k. pr. r., po kateri se je bil zasebni udeleženec o vzklicni razpravi obvestil, ničesar ne izpreminja, češ da je moral sam zasebni udeleženec uvideti, da je njegova navzočnost pri vzklicni razpravi bila odveč.

Kasacijski dvor je odločil, da se je s tem izrekom vzklicne inštanace kršil zakon.

Po §-u 286. c. pr. r. je civilni sodnik — če je odločba v civilni pravdi odvisna od dokaznega kaznjivega čina — vezan na kondemnujočo sodbo kazenskega sodnika. Zavrnitev na civilno pot je torej povsem brezpomembna. Jasno je, da ima zasebni udeleženec ne le pravico, temveč tudi dovolj povoda za to, da svoje v §-u 47. k. pr. r. zajamčene pravice zastopa tudi pri vzklicni razpravi, h kateri je bil v zmislu določbe §-a 471 k. pr. r. vabljen. Da je izrek vzklicnega sodišča pravnopomoten, izhaja tudi iz sledečih razmotrivanj:

Po §-u 390., odst. II. k. pr. r., imata povrniti stroške brez uspešnega vzklica vzklicateljici v predležem slučaju in jima sodba vzklicnega sodišča tudi povračilo stroškov vzklicnega postopanja nalaga. Vsled tega ste pa zavezani — §§ 393, odst. III., in 381, št. 4 k. pr. r. — povrniti tudi vsakojake stroške zastopstva, tedaj tudi pristojbine zastopnika zasebnega udeleženca, kateri ima po §-u 50. k. pr. r. pravico, da pušča zastopati svojo zadevo po pravnem zastopniku iz zagovorniške liste.

O tem — § 393 k. pr. r. — sploh ni presojati, če je v konkretnem slučaju bilo zastopanje potrebno ali ne — sodišče ima le pravico, da presoja, če so vsi postavki stroškovnika upravičeni — to se pravi, če so v razmerju s storjenim delom preveliki. (Naredba just. min. z dne 9. julija 1878, št. 7075.)

c) Stroški pomotoma zasledovanega obdolženca: odločba kasacijskega dvora z dne 7. decembra 1911, opr. št. Kr I 416/11.

Ivan S. tožil je Matijo L. radi žaljenja časti pri okrajnem sodišču v N. Obtožitelj je navajal v tožbi, da stanuje Matija L. v M. Okrajno sodišče v N. je prosilo okr. sodišče v M., da naj zasliši v zmislu §-a 38. k. pr. r. Matijo L. Sodišče v M. je vabilo na dan 28. maja 1911 poslednjega, a tega dne zglašil se je pri zaprošenem sodišču zastopnik Ferdinanda L. ter je izjavil, da v M. le Ferdinand L., ne pa Matija L., stanuje, in prosil, da se v svrhu zašlišbe odredi drug narok. Sodišče v M. je res temu predlogu ugodilo ter odredilo nov narok na dne 4. maja 1911. Pri tem naroku se je Fer-

din and L. zaslišal v zmislu §-a 38, odst. 3., ter zanikal vsako krivdo, to se pravi — trdil je, da on ni nikdar izjavil kaj podobnega, kar mu je očitala zasebna obtožba. Sodišče v M. je zato povrnilo spise sodišču v N. To pa je odredilo glavno razpravo na dan 25. maja 1911 in k tej kakor obdolženca povabilo Ferdinanda L. Zastopnik zasebnega obtožitelja Ivana S. je pri glavni razpravi izjavil, da je zasebna obtožba naperjena izključno le zoper Matijo L. in da se je le p o m o t o m a kot njegovo bivališče v tožbi navedlo M. Zagovornik Ferdinanda L. stavil je nato predlog, da naj se glede Ferdinanda L. izreče oprostilna razsodba ter zasebnemu obtožitelju Ivanu S. naloži povračilo stroškov.

O k r. s o d i š č e v N. je nato res oprostilo Ferdinanda L. po §-u 259., št. 1 k. pr. r., zaeno pa proglasilo sklep, da se njegov predlog glede stroškov zavrača, češ, da proti njemu ni nastopil Ivan S. nikdar kakor zasebni obtožitelj, in da tedaj določba §-a 390., odst. 1. k. pr. r., tu nima mesta. Ferdinand L. da zamore le svoje odškodninske zahteve zoper Ivan S. uveljavljati (radi napačne navedbe adrese v tožbi) potem civilne pravde.

Zoper ta sklep pritožila sta se po svojih zastopnikih Ivan S. in Ferdinand L. na o k r o ž n o s o d i š č e v K. To je dvignilo sklep ter naročilo o k r. s o d i š č u v N., naj v zmislu §-a 390. k. pr. r. najpreje odloči, kdo da ima povrniti stroške kazen. postopanja. O k r a j n o s o d i š č e v N. je nato spoznalo z novim sklepom glede dosedanjih stroškov, da imata Ivan S. in Ferdinand L. vsak svoje stroške trpeti. O zopetni pritožbi obeh strank je v z k l i c n a i n š t a n c a spoznala premenivši sklep o k r a j n e g a s o d i š č a v N., da ima stroške trpeti Ivan S. Stroške je potem odmerilo okrajno sodišče v N. na 72 K 76 h.

Kasacijski dvor je pa glede poslednjega sklepa izrekel, da krši ta sklep zakon in to iz naslednjih razlogov:

Zoper Ferdinanda L., kateri se je bil sicer zaslišal po §-u 38., odst. 3. k. pr. r., se v istini nikdar ni vložila kaka tožba. Torej se taka tožba tudi ni vmaknila; tudi se ni oddala izjava, da se je od strani zasebnega obtožitelja Ivana S. zgodila pomota v osebi. P r a v d n i subjekt je bil vedno le Matija L. Po §-u 390. k. pr. r. ima se pa zasebnemu obtožitelju naložiti povračilo vsled njegove tožbe naraslih stroškov, če se je kazensko postopanje pričelo

na njegov predlog. Predlog Ivana S. je pa vsikdar meril le na to, naj se kaznuje radi žaljenja na časti Matija L., ne pa Ferdinand L.

Ivan S. in Ferdinand L. si torej nikdar nista stala nasproti kakor zasebni obtožitelj in obdolženec, in med njima ni bilo sploh nobenega kazenskega pravnega razmerja.

Pripomniti je še, da po mnenju kasacijskega dvora sploh ne bi smelo priti nikdar do oprostilne sodbe v N. Konstatovati bi bilo le dejstvo, da je prišla mesto obdolženca Matije L. druga oseba — namreč Ferdinanda L., ter bi bilo razpravo v svrhu vabila pravega obdolženca preložiti.

Dr. E. P.

Književna poročila.

E. Smirić: Deutsch-italienisch-kroatische oder serbische Amtsterminologie. — Terminologia ufficiale tedesca-italiana-croata-serba. — Njemačko-talijanska-hrvatska ili srpska službena terminologija. Tisk Straulino & Straudel, Mali Lošinj 1911, str. 823.

To je besednjak, katerega se smemo i slovenski juristi odkritosrčno veseliti. — Z ministrsko odredbo z dne 26. aprila 1909 je proglašen za Dalmacijo pri vseh c. kr. oblastvih hrvatski ali srbski jezik za poslovni jezik tudi notranjega uradovanja; v zunanjem uradovanju se pri sodiščih n. pr. nemški predlogi odklanjajo in marsikateri odvetnik je že skusil, s kakimi težavimi se napravi vloga, n. pr. za izvršbo v Dalmaciji, v hrvatskem jeziku, ako se ne razpolaga s — primernim hrvatskim besednjakom.

Mimo hrvatskega besedišča pa vsebuje slovar še italijansko, kar pride tudi mnogim slovenskim juristom v korist. To bi bila čisto praktična stran knjige. Še večjega pomena pa je knjiga za razvoj slovenske pravne terminologije. Imamo sicer Babnikovo uradno terminologijo; ali ta se nanaša predvsem na pravne izraze sodnega področja in je izšla še za časa pred novim civilnopravnim in izvršilnim redom. Smirićeva terminologija pa se na sodne izraze, vsaj kolikor se meni dozdeva, prilično najmanj ozira, gotovo pa se v višji meri kakor Babnikova peča s tistimi izrazi, ki se tičejo finančnega, poljedelskega, trgovinskega, notranjega ministrstva in ministrstva javnih del. Saj je spisatelj dvorni svetnik dalmatinskega namestništva in so mu te discipline še najbolj pri roki. S tem pa nikakor ne rečem, da je Smirićeva terminologija za sodne discipline manj uporabna. Nasprotno; praktično sem jo preskusil in se prepričal, da ga ni skoro izraza, katerega ne bi tu našel. Le tu pa tam sem kak teoretičen pojem iztaknil, katerega prevod sem si moral iz drugih besed šele izvesti n. pr. Befriedigungsrecht, Leistungsfrist, Entmündigung, i. dr. Še prav posebno pa je pripomniti, da se Smirić ne ozira izključno na izraze, ki so v raznih zakonih, marveč povzel je izraze sploh, samo da se rabijo v konvencionalni

službeni praksi finančialne, poštno-brzovjavne, gozdarske, tehnične, merkantilno-industrijalne in še drugih javnih služb. Tu tiče tudi za slovensko interminologijo uprav bogati zakladi korenin in tvorb, ki jih bodoči sestavljavec nove službene terminologije ne bo smel prezreti.

V jezikovnem oziru si ne prisojam sodbe, pač pa se morem sklicevati na strokovnjaško oceno ga. dr. Milana Grubera v Mjesečniku 1912, str. 7 —75, ki še prav posebno poudarja velik napredek v jeziku, pravilnost in točnost izrazov Smiričeve službene terminologije.

Zunanja oprema knjige je zelo lična, cena 9 K 50 vin. spričo velikega obsega in bogate vsebine nizka. Smiričev slovar bodi najtopleje priročen!

Dr. M. D.

„*Österreichische Zeitschrift für Strafrecht*“. Dunajski kriminalist Löffler, glavni zastopnik Lisztove šole v Avstriji, sledi tudi v agilnosti in pogumu znanstvenega dela velikemu svojemu učitelju. Avstrijski predosnutek kazenskega zakona, ki je hkrati s švicarskim in nemškim stopil na plan, iznenadil je kriminalistično znanost v naši domovini v njeni popolni odreenosti. V tem izredno ugodnem trenutku ustanovil je profesor Löffler znanstveno kriminalistično revijo „*Österreichische Zeitschrift für Strafrecht*“. Čeprav izhajajoča šele od leta 1910, pridobila je že veleugledno mesto v juridičnoznanstveni publicistiki ter v mnogo pogledih izpolnila verzeli, katero smo splošno občutili. Ne glede na mnoge znamenite sestavke o perečih reformnih vprašanjih, na točna priobčevanja predavanj v kriminalistični zvezi ter diskusij le-teh, se odlikuje revija po duhovitih, čeprav včasih malo rezkih, a vedno zanimivih ter živahnih knjižnih ocenah iz urednikovega peresa, zlasti pa po izredno skrbno sestavljeni zbirki kasacijskih odločeb. In ravno v tem pogledu si je izdajatelj-urednik pridobil največjih zaslug; kajti doslej nam je manjkalo občnega zanesljivega pregleda pravosodja kasacijskega dvora. Dočim uradno ukaznikovo zbirko civilističnih odločeb izpopolnjuje več neoficijalnih zbirk, smo bili v kazenski judikaturi navezani zgolj na oficialno, od generalne prokurature urejevano zbirko. Da ta že iz zgolj tehničnih oziror ni mogla biti popolna, je ravno tako umevno, kakor da mnoge odločbe, ki niso bile v zmislu generalne prokurature, niso našle v njej mesta. S tem pa je bila onemogočena tudi prepotrebna znanstvena kritika našega kazenskega pravosodja. Pomanjkanje take oživlajoče kritike je brezdvomno eden izmed glavnih vzrokov, da tožeb o okostenosti kasacijske judikature ni moči imenovati docela neopravičenih. Tema nedostatkoma, pomanjkanju popolne zbirke in znanstvene kritike je profesor Löffler na mah odpomogel. Uredništvu dovoljena dostopnost do vseh kasacijskih odločeb omogočuje uradno zbirko deloma izpopolnjujočo izbero; znanstveno kritiko pa oskrbuje sproti večinoma profesor Löffler sam v svojih instruktivnih opazkah k posameznim odločbam, ki so v mnogih slučajih, prestopajoče ozki okvir opazek, koncizne znanstvene razprave. Pri teh „opazkah“ podpirata urednika deloma tudi prof. Rittler in Bernatzki. Uporabnost te zbirke — *Österreichische Rechtssprechung in Strafsachen* — ki izhaja posebej paginirana kot priloška k posameznim številkam „*Zeitschrift*“ in ki obsega v prvih dveh letnikih skupno 250 odločeb, pospešuje za vsak letnik posebej skrbno sestavljen imenik. Zlasti na to zbirko opozarjamo naše praktike.

P.

Alfred Amschl: Beiträge zur Anwendung des Strafverfahrens. Erstes Heft, zweite, umgearbeitete Auflage. Wien, Manz 1911. VI + 228 str.

Po 10 letih je nastopila potreba druge izdaje Amschlovih prispevkov k uporabi kazenskega postopanja. Ta redki pojav izpričuje dovolj, kako željno je vsprejela praksa „prispevke“, kateri so bili namenjeni; saj potrebuje vedno pravnega kašipota za razrešitev bolj zamotanih vprašanj. Ni pretirano, ampak gola istina, če pravi Amschl v novi izdaji naznanjene knjige na str. 89, da je preprič dandanes v najnavadnejših vprašanjih še prav tak, kakor prvi dan.

Ob novi izdaji je Amschl svoje prispevke docela predelal. Zunanje ogrodje je pač ostalo skoro isto, kakor v prvi izdaji; le poglavje o slučajih, če zbolj porotnik, je v drugi izdaji izpustil. Vsebinsko posameznih poglavij pa je poglobočil, razširil, prilagodil uku in praksi do najnovejšega časa.

Predaleč bi vedlo, ako bi hotel vse popolnoma predelane partije navajati; naj zadošča, da povdarim sledeče: Vprašanje, ali gre zasebnemu obtožitelju pravica predlagati kazenske poizvedbe potom sodišča, razpravlja pisatelj prav posebno ostro in jasno, takisto poglavje o teku poizvedeb, katero je opremil z novim kazuističnim gradivom, nadalje poglavje o kavciji, o poslih svetovalstvene zbornice, o službi preiskovalnega sodnika, državnega pravdnika. Praksa bode svojemu skušenemu in zasluženemu voditelju tudi sedaj sledila in se njegovim novim ukom rada prilagodila, to morebiti celo tam, kjer pisatelj sam pričakuje nasprotovanje. Tako pri trditvi, da svetovalstvena zbornica po pravomočnosti obtožbe nima ničesar več odločevati, češ, njene posle prevzame po tem času tisti kazenski senat, v čigar področje pride kazenska stvar po stalni razdelbi poslov. Ta nazor ima sicer „de lege ferenda“ dokaj upravičenosti, ali premisa, na kojoj se naslanja, se mi ne vidi zadostna opora. Da bi bil sodni opravilnik po svojem §. 27 mogel spremeniti določbe kazenskopravnega reda o obsegu poslov svetovalstvene zbornice po pravomočnosti obtožnice, o tem se da pač upravičeno dvomiti. Ali ta in pa še kaka druga malenkost, o kateri se more biti drugega nazora kakor pisatelj, ne moti, marveč le sili k poglobitvi v temeljita njegova izvajanja.

Slednjič naj opozorim še prav posebno na krasno zadnje poglavje o tiskovnem postopanju, ki tvori nekako malo monografijo za-se. Dasi je kratko, služilo bode to poglavje kar najbolje, pa ne samo kakor nekaj sistem tiskovnega postopanja, marveč tudi kakor dobra zbirka prepornih vprašanj iz tiskovnega prava samega.

Knjiga ima na koncu dodatek obrazcev za obtožnice glede vseh važnejših deliktov. Tudi ta dodatek kaže v primeri s prvo izdajo novo lice. Da prav ti obrazci porabnost knjige za prakso v najviši meri pospešujejo, ni, da bi še le povdarjal.

Amschlova knjiga obsega, kakor videti, najvažnejše oddelke kazenskega postopanja. Njegova metoda, kako razpravlja posamezna vprašanja, je prav tako temeljita kakor mična; posvetljuje v vse kote in kotičke vprašanja, izčrpuje i vednost i prakso. Jezik njegov je čist, lahek, povsem drugačen, nego t. zv. „Juristendeutsch“.

S tem, da je predelal prvi zvezek svojih prispevkov in jih izdal v novo, stekel si je Amschl za znanost kazenske pravde i za prakso velikih zaslug. Prva

dobi s tem nove praktične snovi za teoretsko razglabljanje, praksa pa novega oživljenja in varne opore, da se ne razblini. *Dr. M. D.*

„Vorträge über den Vorentwurf zu einem österreichischen Strafgesetzbuch“, gehalten in der Österreichischen kriminalistischen Vereinigung, Oktober 1910 — März 1911. Wien, 1911. Manz, 632 str.

Avstrijska kriminalistična zveza je priredila v zimski sezoni 1910—1911 v prostorih dunajskega deželnege sodišča za kazenske stvari (kakor tudi letošnje zimo 1911—1912) cel niz vrlo zanimivih predavanj o predosnutku avstrijskega kazenskega zakona s posebnim ozirom na skoro istočasni nemški in švicarski predosnutek. Najslovitejši tu- in inozemski, zlasti nemški zastopniki kriminalistične in psihiatrične stroke (Stooss, Lenz, Löffler, Gleispach, Gross, Wagner, Birkmeyer, Hippel, Delaquis, Fritsch) so bili predavatelji. Akopram so ta predavanja svoječasno bolj ali manj popolno priobčevali nemški strokovni listi, kakor zlasti „Gerichtshalle“ in „Österreichische Zeitschrift für Strafrecht“, bila je vendar zelo srečna misel, zbrati jih — 26 po številu — v obsežno delo, ki bo vedno v čast kriminalistični zvezi. Našim pravnikom, ki se hočejo orijentirati in uglobiti v reformnih kazenskih vprašanjih knjigo toplo priporočamo. *P.*

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. maja 1912.

— (Osebnosti vesti). Za višje deželnosodne svetnike so imenovani: višji deželnosodni svetnik Adalbert Kotzian v Celju za višje deželno sodišče v Gradcu; deželnosodni svetniki dr. Adolf Roschanz v Celju za Celje, državni pravdnik dr. Anton Rogina v Novem mestu za Novo mesto; za sodnika v Gradcu avskultant dr. Erik Eberl. — Deželnosodni svetnik v p. Fran Kobler je sprejet v seznam kranjskih odvetnikov ter otvori v kratkem lastno pisarno. — 12. t. m. je umrl notar dr. Franc Vok v Ljubljani. — V odvetniško listo se je vpisal dr. Ferdinand Lašič s sedežem v Ormožu. — Vpokojen je bil deželnosodni svetnik z naslovom in značajem višjega deželnosodnega svetnika Vajkart Gandini v Novem mestu.

— (I. avstrijsko zborovanje varuhov po poklicu) se vrši v času od 18. do 20. junija t. l. na Dunaju. Na dnevnem redu so med drugimi tudi ta predavanja: „Cilji in naloge varuštva po poklicu“, „Razvoj in stanje varuštva po poklicu v Avstriji“, „Vzgojevalne naloge varuštva po poklicu“, „Skrb za varovance v srednje velikih mestih“ (referent deželnosodni svetnik Fran Milčinski). Udeležnina znaša 6 K. Oglasi pri: I. öst. Berufsvormündertag, Dunaj I. Herrengasse 7.

— († Dr. Janez Mencinger.) Dne 12. t. m. popoldne je umrl v Krškem g. odvetnik dr. Janez Mencinger. Dasi je že bil prekoračil mejo človeškega življenja — dosegel je starost nad 70 let — vendar je prišla vest o njegovi smrti za širše kroge nepričakovano. Še decembra pr. l. je praznoval svojo štiridesetletnico, odkar je postal odvetnik, razmeroma trden in zdrav. Ob tisti priliki je že „Slov. Pravnik“ (1911 str. 383) poudarjal izborne zmožnosti in lastnosti, s

katerimi se je dr. Mencinger odlikoval kot odvetnik, kakor tudi kot slovenski pisatelj. Pokojnik je izvrševal odvetništvo od l. 1871 do l. 1882 v Kranju, poslej pa v Krškem. Tu je bil večkrat župan in užival v celem okraju največje zaupanje, katero je tudi zaslužil po svoji vestnosti in modrosti. Pri pogrebu dne 14. t. m., ki se ga je udeležilo mnogobrojno izobraženstvo in ljudstvo od blizu in daleč, je govoril nagrobnico predsednik „Slov. Maticе“, prof. dr. Ilešič. Odvetniško zbornico kranjsko je z nekaterimi kolegi vred zastopal župan dr. Ivan Tavčar, ki je bil pri pokojniku v Kranju štiri leta koncipient. Z drjem. Mencingerjem je legel v grob cel mož in spomin na to bo živel vedno med nami in potomci.

— (O reformi odvetniškega reda) smo razpravljali v 2. letošnji števi. „Slov. Pravnika“. Naše čitatelje bo zanimalo, kaka pota hodi ta reforma v sosedni Ogrski. Osnovni princip ogrskega osnutka je enotna vzgoja in kvalifikacija sodnika in odvetnika. Za sodnika je predpisana ista praksa kakor za odvetnika: praksa velja šele od trenutka, ko je bil jurist promoviran doktorjem prava, ter traja tri leta in sicer je eno leto prakse izvršiti pri sodišču, eno pri odvetniku; tretje leto prakse je fakultativno (pri sodišču ali odvetniku). Koncem tretjega leta se sme položiti enotni izpit, kateri kvalifikuje za sodno ali odvetniško prakso. Kandidat, ki se hoče posvetiti sodnemu stanu, bo zaprosil za nameščenje (kot sodni notar, kar odgovarja nekako našemu IX. činovnemu razredu); kandidat, ki hoče postati odvetnik, bo moral delati še dveletno prakso pri odvetniku; po preteku te dobe, torej „in toto“ najpreje po petih letih postane torej jurist, ki ima doktorat, na Ogrskem odvetnik. Osnutek Szekely-Nagy urejuje nadalje odvetniške pristojbine, uvaža zbornična sodišča za odmero stroškov, če to želi stranka in za spore, ki izhajajo iz službenega razmerja med odvetnikom in njegovim kandidatom, modernizira disciplinarno postopanje ter razširja avtonomijo zbornic. „Numerus clausus“ se odklanja.

Če primerjamo naš in ogrski osnutek o reformi odvetniškega reda s stališča enotnosti sodne in odvetniške kvalifikacije, najdemo, da tozadevno zaostaja naš osnutek le navidezno za ogrskim. V bistvu so s tem, da se tudi pri nas v bodoče zahteva enoten sodni izpit, skoro popolnoma izenačeni predpogoji, kako postati sodnik ali odvetnik. Absolvirani jurist, ki je do sodnega izpita zadobil doktorat, postane po 7. letih odvetnik, najsi je bila njegova karijera pred izpitom sodna ali pa odvetniška. To naj pojasnita nastopna normalna slučaja: Sodni praktikant ali asvkultant (ki ima doktorat) napravi po treh letih (med temi sta 2 leti obligatorni pri sodišču) enotni sodni izpit; po izpitu vstopi pri odvetniku; po dveh letih dobi substitucijsko pravico, po nadaljnjih dveh letih odvetniške prakse postane odvetnik. (Skupaj 7 let.) Odvetniški koncipient, ki ima doktorat, napravi po štirih letih (med temi eno leto sodne in dve leti odvetniške prakse) enotni sodni izpit. S tem je pridobil tudi substitucijsko pravico; po nadaljnjih treh letih odvetniške prakse postane odvetnik. (Skupaj 7 let.) Ne trdimo preveč, da se bo institut odvetniških koncipientov brez izpita sploh polagoma izgubil. Rezervoar, iz katerega bodo odvetniki zajemali svoje kandidate, bodo s časoma skoro izključno sodni kandidati s sodnim izpitom.

O enotnem sodnem izpitu, katerega nazivlja pravilno enotni justični izpit, razpravlja tudi Schrutka v tretji letošnji številki Zentralblatta f. d. jur.

Praxis. Popisuje razvoj sedaj veljavnih določeb za sodni, odvetniški in notarski izpit in prihaja do zaključka, da je sodni izpit postal vsled določeb §§ 12 in 13 zakona z dne 27/12 1896 št. 217 d. z. in naredbe pravosodnega ministrstva z dne 1. novembra 1900 st. 182 d. z. najtežji med vsemi tremi izpiti in da ta pravni položaj ne more zadovoljiti niti sodnika niti odvetnika niti notarja. Sodnika ne, ker sodni izpit, dasi najtežji, ne nadomešča odvetniškega izpita; odvetnika ne, ker je pristop k odvetništvu odvisen od izpita, ki zaostaja po svoji notranji vrednosti za sodnim; notarja ne, ker zavzema notarski izpit med justičnimi izpiti najnižje mesto in ne nadomešča niti sodnega niti odvetniškega izpita. Z reformo odvetniškega in notarskega reda je ta nedostatek odpravljen. Schrutka graja, da zakonodavstvo pri tem, ko izenačuje te tri juristične poklice, ni dosledno in da vzdržuje zahtevek doktorata za odvetniški stan. Komur je res na zblizanju teh treh poklicov, ta se mora izreči za to, da se črta ta predpogoj za vstop v odvetniški stan. Le na ta način bo mogoče preprečiti, da formalno upravičeno prezira drug poklic drugega. Kakor dosedaj sodniku in notarju ostani seveda tudi odvetniku prosto, da se poteguje za akademično čast doktorja juris. Ta zahtevek naj se pa kot formelni predpogoj odpravi, ker bo le na ta način mogoče dati doktoratu, to mu gre po njegovem pojmu in bistvu: znanstven nívó in resnično učenjaški značaj. Potem še le bodo doktorji juris elita med stanovskim sodrugi.

Po našem mnenju je stališče Schrutke v tem vprašanju modernejše, globejše, kakor stališče ogrskega osnutka, ki zahteva doktorat za sodnika in odvetnika.

M. G.

— (K pojmovanju pravnih nasledkov pri obsodbah po §§-ih 460, 461, 463 in 464 kaz. zak.). Nesrečna štilizacija zadnjege odstavka §-a 6 zakona z dne 15. novembra 1867 št. 131 drž. zak. je napravila že dokaj zmede. Še vedno se obračajo obsojenci s prošnjami za milost na vladarja za izpregled pravnih nasledkov radi obsodbe po navedenih zakonovih določilih. Pred kratkim je obsojenec vložil immedijatno pri justičnem ministerstvu prošnjo za milost čisto splošne vsebine. Justično ministerstvo je priposlalo potom višjega deželnega sodišča vlogo pristojnemu okrajnemu sodišču in v svojem ukazu z dne 7. marca 1912 št. 6433/12 naročilo, naj se prosilcu sporoči, da z obsodbo radi prestopka goljufije niso v zvezi nikaki pravni nasledki po splošnem kazenskem zakonu, da pa izpregleda izgube neoporečenosti ali izbriša prestane kazni iz kazenskih zapisnikov zakon ne pozna. Ako pa stremi obsojenec za izpregledom takih pravnih nasledkov, ki nastopajo vsled obsodbe po posebnih zakonovih določilih, kakor n. pr. izguba volilne pravice v občini, i. t. d., onda naj se ga pouči, da mora pravne nasledke, o katerih želi, da se mu izpregledajo, natančno označiti; le v tem slučaju naj se napravi poročilo v zmislu §-a 411 k. pr. r. in predloži s spisi vred pristojnemu sodnemu dvoru druge stopnje. *Dr. M. D.*

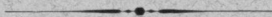
„Slovenski Pravnik“ izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva „Pravnika“ brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26 oz. 22.

e) Ne le popolna pijanost, nego tudi že mala vinjenost, ki krati zmožnost jasnega preudarka, utegne izključiti prostost in resnost volje, potrebno za sklenje pogodbe	149
---	-----

B. Kazensko pravo.

a) Sostavni pojem tatvine „radi svojega dobička“ je le tedaj podan, kadar gre za oškodbo premoženja, ki se dá v denarju ceniti	151
b) Stroški zasebnega udeleženca: odločba kasacijskega dvora z dne 5. decembra 1911, Kr II 390/11-4 . . .	152
c) Stroški pomotoma zasledovanega obdolženca: odločba kasacijskega dvora z dne 7. decembra 1911, opr. št. Kr I 416/11	153
5. Književna poročila	155
6. Razne vesti	158

Dr. Ed. Volčič v Novem mestu (Kranjsko)

je za društvo „Pravnik“ v Ljubljani uredil ter se dobivajo pri knjigotržcih naslednje pravne knjige:

a) knjige slovenske:

Civilnopravdni zakoni (IV. zvezek „Pravnikove zbirke“) z obširnim slovenskim in hrvaškim stvarnim kazalom, z odvetniškima tarifoma l. 1897. in 1909 ter z dopolnilom za l. 1906—1910 krog 1000 strani, vez. à K 8.—.

Dopolnilo Civilnopravnim zakonom za leta 1906 do 1910 K 1'20.

Odvetniški tarifi od 11. dec. 1897 in 3. junija 1909, določila o rabi slovenskega in hrvaš. jezika pred sodišči, sodne pristojbine, broš. à K 1'80.

Nova odvetniška tarifa od 3. junija 1909 s alfab. stvarnim kazalom K —'80.

Nova odvetniška tarifa v obliki stenskega plakata K —'80.

Zakoni o javnih knjigah, (V. zv. Pravnikove zbirke), I. in II. del, vez. à K 6.—.

Zakoni o javnih knjigah, I. del, vez. à K 3'20.

Zakoni o javnih knjigah, II. del, vez. à K 3'20.

Tabela o zemljiškoknjižni kolokovnici K —'60.

Zakon o dovoljevanju poti za silo, s pojasnili à K —'40.

Pristojbinske olajšave ob konverziji hipotečnih terjatev, à K —'80.

Predpisi o razdelbi in ureditvi ter o zlozbi zemljišč, à K 2.—.

Predpisi o obrambi poljščine, à K —'80.

Kazenska določila iz teh predpisov, à K —'20.

Zakoni o nespornem sodstvu (VI. zvezek Pravnikove zbirke), 44 tisk. pol, vez. à 7 K. —

Posebej se iz te knjige dobivajo broširani: Sodni depoziti, K 1'60; Predpisi o notarskih pristojbinah in zapovedanih not. spisih, K —'80; Pristojbine o zapuščinah, K —'80; Županstvom izročena opravila sodišč, K —'40.

b) knjige hrvatske:

Zakoni o javnim knjigama I. dio (A), vez. à K 3'60.

Zakoni o javnim knjigama I. dio sa II. dijelom (slovenski), ukupno vezano à K 6.—.

Zakon o dozvoljavanju prijekih puteva, sa tumačem, à K —'40.
Tabela o zemljišničkoj biljegovini, à K —'80.

Društvo „Pravnik“ v Ljubljani izdaja mesečnik „Slovenski Pravnik“, v katerem so slovenski in hrvaški članki pravne vsebine; list stane 10 K na leto.

Isto društvo je izdalo še naslednje pravne knjige:

Kazenski zakon (I. zv. Prav. zb.), uredil dr. J. Kavčič, vez. K 5'60.

Kazenskopravdni red (II. zv. Prav. zb.) dr. J. Kavčič, vez. K 6.—.

Izvršilni red (ovršni postupnik) (III. zvez. Prav. zb.), uredil Iv. Kavčnik, K 7.—.

Državni osnovni zakoni in drugi ustavni in upravni zakoni, uredil Stefan Lapajne, vez. 6 K (VII. zv. Pravnikove zbirke).

Ako ni dogovorjeno drugače, se pošiljajo knjige s pošto proti poštenu povzetju, tako da se k navedenim cenam priračunijo le resnični in poštni izdatki; pri naročilih do 2 K je najceneje, ako se pošlje naprej kupnina in 10 h poštne v gotovini ali v poštних znamkah.